

Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020.

Този наръчник е създаден с подкрепата на Европейския съюз, чрез Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020. Съдържанието на публикацията е отговорност единствено на Сдружение на Югозападните общини и по никакъв начин не трябва да се възприема като израз на становището на Европейския съюз, на страните-участници в Програмата, на Управляващия орган или на Съвместния технически секретариат.

The Project is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece-Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.

This publication has been produced with the assistance of the European Union, through the Interreg V-A "Greece-Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme.

The contents of this guidebook are the sole responsibility of Association of South Western Municipalities and can in no way be taken to reflect the views of the European Union, the participating countries, the Managing Authority and the Joint Secretariat.

За повече информация относно проекта, моля посетете следната страница:
More information about the Project can be found on the following webpage:
www.act-social.eu

ПАРТНЬОРСКИ ОРГАНИЗАЦИИ: PROJECT PARTNERS:

Община Терми, Р. Гърция
Municipality of Thermi, Greece
Водеща организация
Lead Partner
www.thermi.gov.gr

Сдружение на Югозападните
общини, Р. България
Association of
South Western Municipalities,
Bulgaria
Партньорска организация
Project Partner
www.aswm.net

Сдружение Юни Партнерс,
Р. България
EuniPartners, Bulgaria
Партньорска организация
www.eunipartners.com

Interreg
Greece-Bulgaria
European Regional Development Fund

EUROPEAN UNION

ACT SOCIAL
IMPROVING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

ПРОЕКТ ACT SOCIAL

НАРЪЧНИК
„СЪЩЕСТВУВАЩИ ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ В БЪЛГАРИЯ
НАСОЧЕНИ КЪМ СОЦИАЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ”

GUIDEBOOK
“MAPPING AND COLLECTING THE EXISTING FINANCIAL TOOLS FOR SE'S
IN BULGARIA”

Проект „Дейности за подпомагане и подкрепа на социалното предприемачество на местно ниво”, с
Акроним ACT SOCIAL, реф. №2018 и договор за субсидия №B2.9c.05/03.10.2017 по Втора покана на
Програма за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020

Project Title Actions for the Support and enhancement of Social entrepreneurship at local level, with acronym ACT
SOCIAL, ref. №2018 and subsidy contract №B2.9c.05/03.10.2017, implemented under 2nd Call of Interreg V-A
“Greece-Bulgaria 2014-2020” Cooperation Programme

ПРОЕКТ ACT SOCIAL

Наръчник

„Съществуващи финансови инструменти в България насочени към социалните предприятия“

Работен пакет	4
Дейност	4.2.1
Име на проекта	„Дейности за подпомагане и подкрепа на социалното предприемачество на местно ниво“
Акроним на проекта	ACT SOCIAL
Продължителност	03.10.2017 – 02.10.2019
Партньори:	Община Терми, Р.Гърция - Водеща организация Сдружение на Югозападните общини, Р. България Сдружение Юни Партнерс, Р. България

ACT SOCIAL
IMPROVING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

Проектът е съфинансиран от Европейския фонд за регионално развитие и от национални фондове на страните, участващи в Програмата за трансгранично сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Въведение	2
2. Българската правна рамка за Социалната икономика и социалните предприятия	3
2.1 Традиционни правни форми на организациите на социалната икономика	4
2.1.1 Закон за кооперациите от 1999 г.	5
2.1.2 Юридическите лица с нестопанска цел (Закон от 2002 г.)	6
2.1.3 Кооперации и специализирани предприятия на хора с увреждания (Закон 81/2004 г.)	7
2.2 Различната регулация на търговските дружества	10
2.3 Законът за социалните предприятия 240/2018 г.	11
2.3.1 Ключови принципи и дефиниции	12
2.3.2 Видове социални предприятия	13
2.4 Публични политики в подкрепа на организациите на социалната икономика	14
3. Източници за финансиране на социалните предприятия в България и Гърция	17
3.1 Финансиране, достъпно чрез фондовете на ЕС	17
3.1.1 Финансиране чрез Оперативните програми на национално ниво в България	17
3.1.2 Финансиране чрез Оперативните програми на национално ниво в Гърция	18
3.1.3 Финансиране чрез програмите за Европейско териториално сътрудничество и Оперативните програми	19
3.2. Финансиране чрез програмите на Европейската комисия	19
3.2.1. Програма за Заетост и социални иновации (ЗиСИ)	19
3.2.2. ЕСФ - Европейският социален фонд	20
3.2.3 Европейски фонд за приспособяване към глобализацията	20
3.2.4 Програмата на Европа за малки и средни предприятия COSME	20
3.3 Национални и частни източници на финансиране в България	21
3.3.1. Държавна помощ	21
3.3.2. Български център за нестопанско право	22
3.3.3. Национален кооперативен съюз „Евростарт“	23
3.3.4. Институция Reach for Change (Промяната)	23
3.3.5. Rinker Center	24
3.3.6. Икономическо развитие и достъп до заетост (на Тръст за социална алтернатива)	25
3.3.7. Фондация "Америка за България" - Благоприятна бизнес среда и Привлекателни и жизнени общности	26
3.4. Държавни източници в Гърция	27
БИБЛИОГРАФИЯ	30

1. Въведение

Този текст представлява съвместен Наръчник, представящ финансовите инструменти за социални предприятия в България, който се изпълнява в рамките на Работен пакет 4 „Насочване по време на фазата преди учредяване на предприятията и развитие на Социални Предприятия“ по проект „Дейности за подпомагане и подкрепа на социалното предприемачество на местно ниво“ с акроним АСТ SOCIAL. Партньорството по проекта, чиято продължителност е 24 месеца, се състои от Община Терми (водещ бенефициент) и Сдружението на Югозападните общини и Сдружение Юни Партнерс, и е финансиран от Европейската програма за териториално сътрудничество „ИНТЕРРЕГ V-A Гърция - България 2014 - 2020“, (Приоритетна ос 4: Трансграничен регион с висока степен на социално приобщаване, Тематична цел 9 - Насърчаване на социалното включване, борба с бедността и всяка форма на дискриминация, инвестиционен приоритет: 9с. Осигуряване на подкрепа за социални предприятия).

2. Българската правна рамка за Социалната икономика и социалните предприятия

До приемането на **Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика №240/2018г.**, гласуван в Народното събрание на 18 октомври 2018 г.¹, дебатът за развитието на социалната икономика бе подкрепен от **Националната концепция за социална икономика**². Това бе ключова политическа инициатива, която за първи път през 2012 г. въведе публичните определения за социална икономика, социални предприятия и социално предприемачество:

- **Социалната икономика** бе дефинирана като едновременно част от реалната икономика и публичния сектор, в която сдружения на доброволци или други организирани субекти (т.е. социални предприятия) осъществяват стопанска дейност в обществена полза и реинвестират печалба за постигане на социални цели.
- **Предприятията на социалната икономика** се определят като бизнеси, които произвеждат стоки и услуги за пазарната икономика и насочват част от своите ресурси в осъществяването на социални и икономически цели³.
- Социалното предприемачество е дефинирано като стопанска дейност, насочена към създаване, експлоатация и развитие на социални предприятия, докато социалният предприемач създава социално благо чрез дейност, обединяваща икономически и социални цели, осигурява подкрепа за социално уязвими групи на обществото, стимулира социални позитивни промени, удовлетворява социални потребности. Социалният предприемач използва оптимално наличните ресурси и прилага иновативни подходи за развитие на социалната икономика.

Националната концепция за социална икономика е израз на ключова политическа инициатива на националните публични институции за създаване на благоприятна среда за осъществяване и развитие на модели и практики в областта на социалната икономика, без да се засягат **традиционните политики за социално подпомагане** на лица във висок риск от бедност и социално изключване⁴. Намеренията са чрез прилагане на тази Концепция да се:

- повиши информираността и утвърдят съответните аспекти на социалната култура и човешки ценности;
- представи визията и приоритетните цели на правителството за насърчаване социалната икономика;
- представи концентрираната воля на широк кръг от заинтересовани страни;
- осигури платформа за развитие на свързани политики;
- осигурят стимули за развитие на нови подходи за социално включване;
- подкрепи приноса към постигане целите на „Европа 2020“

¹ [Social_and_Solidarity_based_Enterprises.pdf](#).

² Министерство на труда и социалната политика, *Национална концепция за социална икономика*, http://seconomy.misp.government.bg/upload/docs/2013-06//NATIONAL_SOCIAL_ECONOMY_CONCEPT.pdf.

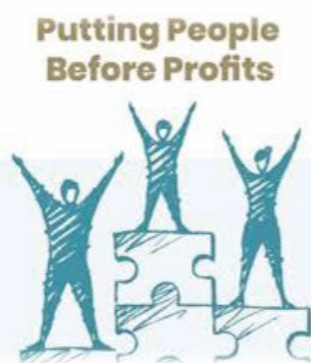
³ Социалните предприятия също така:

- Се развиват в специфичен, местен контекст;
- Всички видове предприятия, независимо от правно-организационната им форма, създадени и действащи предимно за постигане на социални цели, например кооперации, местни, самоподпомагащи се предприятия или групи, асоциации, взаимоспомагателни дружества, фондации, сдружения и други;
- Разположени между традиционния частен и публичния сектор; и
- Ключовите им отличителни характеристики са социалните цели, съчетани с предприемаческия потенциал на частния сектор.

⁴ Тези политики, които са регулирани особено чрез Закона за социално подпомагане, който предвижда правна възможност и механизъм за делегиране на социални услуги от страна на общините на доставчици на социални услуги. Измененията на Закона за социално подпомагане от 2003 г. различават два типа социално подпомагане: предоставяне на помощи и предоставяне на услуги. Социалните услуги се основават на социална работа в подкрепа на лицата за осъществяване на ежедневни дейности и социално включване.

Целите на Концепцията са:

1. Да служи като отправна точка при въвеждане на критерии за идентификация на предприятия и организации от социалната икономика
2. Да служи като източник на норми, съдействащ за подпомагане на развитието на социалната икономика и за стимулиране на заинтересованите страни да прилагат и разпространяват духа на социалната икономика;
3. Да служи като основа за създаването на благоприятна административна среда за развитието на предприятията на социалната икономика (достъп до финансиране, социални клаузи при обществени поръчки, данъчни облекчения и др.).

Дирекция „Жизнен стандарт, демографско развитие, политики и стратегии“ при Министерство на труда и социалната политика е натоварена с изпълнението на концепцията въз основа на ежегодни Планове за действие⁵, разработени от **Националния консултативен съвет за социална икономика**. Този орган е натоварен с разработване на цялостните политики, касаещи изпълнението на Концепцията, назначава се от Министъра на труда и социалната политика и функционира съгласно устройствения си правилник. Вписванията в Националния регистър на субектите на социалната икономика се наблюдават от Дирекцията при МТСП съгласно съответните решения на Националния съвет.

Икономически и социален съвет (ИСС)

Съветът е създаден като „консултативен орган, изразяващ волята на структурите на гражданското общество по икономическото и социалното развитие“ по силата на **Закона за икономическия и социален съвет**, приет от Народното събрание през 2001 г. Като действащ орган съветът е конструиран с провеждането на първата му пленарна сесия на 10 декември 2003 г. и започва третия си четиригодишен мандат през април 2012 г.

Той всъщност изгражда „мостът“ между гражданите и властта. Мисията му е да гарантира връзката между обществото и държавното управление.

Активното действие на **Закона за икономическия и социален съвет** го утвърди като постоянна институционална форма за консултации, диалог и информация на гражданското общество. Съветът изразява и защитава интересите на гражданското общество, като представя съгласуваните позиции и предложения на членовете му пред изпълнителната и законодателната власт. За целта съветът приема становища, резолюции и анализи и организира публични консултации по значими обществени проблеми - икономически, социални, образователни, демографски, здравни и други.

2.1 Традиционни правни форми на организациите на социалната икономика

До приемането на Закона за предприятията на социалната и солидарна икономика №240/2018 г. в България не съществуваше специална правна форма за регулиране на организациите на социалната икономика. Съответно организациите на социалната икономика възприемаха разнообразни правни форми, като трите най-чести бяха:

- Кооперации със социална мисия, включително кооперации на хора с увреждания, уредени в **Закона за кооперациите от 1999 г.**;
- Юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ) като сдружения и фондации, уредени в **Закона за юридическите лица с нестопанска цел от 2002 г.**;

⁵ Първият План за действие за социалната икономика 2014 - 2015 е приет на 30.1.2014 г. от Министерски съвет; настоящият План за действие за социалната икономика 2018-2019 г. е приет на 30.3.2018 г. от Министерски съвет.

- Специализирани предприятия на хора с увреждания, уредени в **Закона за интеграция на хората с увреждания от 2004 г.**

2.1.1 Закон за кооперациите от 1999 г.

Законът за кооперациите от 1999 г.⁶ урежда дейността на кооперациите в страната⁷. Според разпоредбите му кооперациите, регионалните кооперативни съюзи и кооперативните предприятия се организират в **четири национални кооперативни съюза**:

- 1) **Централният кооперативен съюз** се състои от потребителни кооперации и представлява 155000 членове и 10 300 служители, които принадлежат на 808 кооперации и 34 регионални кооперативни съюза.
- 2) **Националният съюз на земеделските кооперации** се състои от земеделски кооперации за производство и услуги с 903 земеделски кооперации, учредени в периода 1992-1994 г.: 240000 членове осигуряват 16 000 постоянни работни места.
- 3) **Националният съюз на трудово-производителните кооперации** обхваща малки и средни предприятия за кооперативно производство на индустриални стоки и предоставяне на услуги с повече от 20 000 член-кооператори; приблизително 15 000 души са заети в него, включително 11 000 работника с увреждания.
- 4) **Националният съюз на кооперациите на инвалидите** сдружава кооперации на хора с увреждания.

Първата „кооперация“ в България се появява през 1890 г., когато Тодор Влайков и Тодор Йончев от с. Мирково първи откриват спестовна кооперация на селски земеделски работници. Оттогава започнали да изникват кооперации от различен вид и профил на територията на България - от селски и земеделски кооперации до такива на инвалиди, на хора с нарушен слух и зрение.

По принцип кооперациите обслужват взаимния интерес на своите членове⁸: не всички кооперации в България имат социална или алтруистична мисия. Основната функция на кооперациите е подкрепата на икономическия интерес и доход на своите членове. Почти всяка група има право да учреди кооперация с цел защита на определени общи интереси, развитие на полето си на дейност или свързани с него дейности.

В този контекст само кооперациите на хора с увреждания могат да се разглеждат като такива, които имат социална мисия⁹, при положение, че осъществяват социално въздействие посредством лицата, които наемат на работа, предимно хора с увреждания.

Член 3, ал. 3 от Закона за юридическите лица с нестопанска цел

Юридическите лица с нестопанска цел могат да извършват допълнителна стопанска дейност само ако е свързана с предмета на основната дейност, за която са регистрирани, и като използват прихода за постигане на определените в устава или учредителния акт цели.

⁶ Закон за кооперациите, <http://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=3688>

⁷ Член 1 на Закона за кооперациите определя кооперациите като "сдружение на физически лица с променлив капитал и с променлив брой членове, които чрез взаимопомощ и сътрудничество осъществяват търговска дейност за задоволяване на техни икономически, социални и културни интереси".

⁸ Целта на кооперацията трябва да бъде за задоволяване на икономически, социални и културни интереси на нейните членове. Целите, посочени в устава на кооперацията могат да включват и препратка към социалните цели на социалното предприятие. Ако уставът на кооперацията не посочва изрично цели, то целите на компанията са неограничени и тя може да осъществява всякаква икономическа дейност.

⁹ Те трябва да имат определен дял от хора с постоянни увреждания.

2.1.2 Юридическите лица с нестопанска цел (Закон от 2002 г.)

Законът за юридическите лица с нестопанска цел от 2002 г. (известен още като Закона за НПО)¹⁰ определя два вида юридически лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ) - сдружения и фондации¹¹ - и им позволява да осъществяват стопанска дейност при определени условия:

- Стопанската дейност трябва да подпомага основната нестопанска дейност;
- Стопанската дейност трябва да е свързана с нестопанските цели на лицето;
- Предметът на стопанската дейност трябва да е ясно определен в Устава или учредителния акт;
- Стопанската дейност трябва да не е ограничена за тази правноорганизационна форма от друг законов акт;
- Приходите от стопанската дейност трябва да бъдат реинвестирани за постигане на нестопанските цели на ЮЛНЦ и не могат да бъдат разпределяни по никакъв начин.

1. ЮЛНЦ се учредяват в подкрепа на нестопански цели и за осъществяване на нестопанска дейност. Те са свободни да определят обхвата на нестопанската си дейност, както и нестопанските си цели, но не се разрешава разпределяне на печалби. Те могат да привличат външни инвестиции в разнообразни форми: заеми, безвъзмездни помощи, публични субсидии, дарения, приходи от дейността и фондонабиране.

ЮЛНЦ могат да се учредяват в една от двете нестопански правни форми:

- **Сдружението** е организация, съставена от група лица (негови членове), които са решили да се обединят за конкретна цел¹²;
- **Фондацията** е организация, учредена за управление и използване на активи, които са й дарени от учредител или учредители за определена цел¹³.

Всяка от тези форми може да избере да е или ЮЛНЦ в частна полза или такова в обществена полза.

2. ЮЛНЦ имат право на самоопределяне по отношение на специфичните им нестопански цели. За организациите в обществена полза нестопанските цели трябва да адресират една или повече от следните сфери: развитието и утвърждаването на духовните ценности, здравеопазването, образованието, науката, културата, техниката, технологиите или физическата култура; подкрепа за деца, за хора с увреждания и за лица и общности в риск от социално изключване; подкрепа на социалната интеграция и личностна реализация; защитата на човешките права или на околната среда.

3. Сдруженията - в частна или обществена полза - трябва да има **управленска структура на две нива**, състояща се от един колективен върховен орган (общо събрание) и управителен орган (управителен съвет/управител. Общото събрание има правото да осъществява надзор над дейността на управителния орган и делата на сдружението.

Фондациите в частна полза трябва да имат **поне един управителен орган**.

Учредителите на фондацията могат да си запазят определени права, свързани с управлението на фондацията, без значение дали участват в управителния орган.

¹⁰ Закон за юридическите лица с нестопанска цел, <http://www.bcnl.org/en/articles/866-law-for-the-nonprofit-corporate-bodies-legal-entities.htm>.

¹¹ Този закон също така различава организациите в частна полза на техните членове или други лица, и организациите, чиито функции и цели са за общото благо. Когато законът влиза в сила, първоначално не е ясно как ще работи статутът на организациите в обществена полза, в резултат на което много организации избират да се регистрират като такива в частна полза. По-късно обаче повечето неправителствени организации, с изключение на читалищата, започват да променят регистрацията си като такива в обществена полза.

¹² За сдруженията не се изисква да поддържат минимално ниво на капитал или активи.

¹³ За фондациите се изисква дарение за учредяване, но няма определен минимум.

Фондациите в обществена полза трябва да имат управленска структура на две нива, състояща се от един колективен върховен орган (съвет на настоятелите) и един управленски орган (колективен или не).

По принцип съветът на настоятелите има правото да осъществява надзор над дейността на управителния орган и делата на фондацията.

Няма специални законови изисквания относно членовете на съвета на настоятелите на фондацията, била тя в частна или обществена полза. Ако фондацията има колективен орган (като върховен или управленски такъв), той трябва да се състои от поне трима членове.

2.1.3 Кооперации и специализирани предприятия на хора с увреждания (Закон 81/2004 г.)

Законът за интеграция на хората с увреждания от 2004 г.¹⁴ урежда обществените отношения, свързани с интеграцията на хората с увреждания, с цел да осигури условия и гаранции за:

- Равнопоставеност на хората с увреждания;
- Социална интеграция на хората с увреждания и упражняване на правата им;
- Подкрепа на хората с увреждания и техните семейства;
- Интегриране на хората с увреждания в работна среда.

Кооперации на хора с увреждания

1. За учредяване на кооперация на хора с увреждания поне седем учредители трябва да направят встъпителна вноска към дяловия капитал на кооперацията.

Учредителното събрание приема Устава на кооперацията и избира нейн председател, управителен съвет и контролен съвет.

Законният представител на кооперацията подава заявление за вписване в Търговския регистър при Агенцията по вписванията. Кооперацията трябва след това да се регистрира в Агенцията за хората с увреждания.

2. Законът за кооперациите не посочва размера на първоначалната и дяловите вноски, направени от учредителите и членовете на кооперацията. Размерът се определя в устава.

Членовете имат дялове, но всеки член има само един глас.

3. Кооперациите трябва да имат управителен съвет.

Управителният съвет е задължен да се придържа към Устава на кооперацията; да се съобразява с решенията на органите на кооперацията; да изплаща дялове и други плащания, определени в устава; да допринася за постигане целите на кооперацията; да участва в процеса на подготовка и представяне пред общото събрание на прогнозен бюджет; да участва в подготовката и представянето пред общото събрание на доклад за дейността на кооперацията; да участва в процеса на вземане на решения по всички въпроси, които не са от компетентността на друг орган по силата на закон или устава; да упражнява дължимата грижа и внимание; да избягва конфликт на интереси; да промотира постиженията на кооперацията и да се съобразява с нейните интереси; да изпълнява лоялно задълженията си и да представлява кооперацията при съдебни дела.

Налице е и изискване за наличие на контролен съвет, който се избира от общото събрание. Когато той установи сериозни нарушения на закона или устава, извършени от членове на управителния съвет, тогава съветът може да свика общото събрание.

Заседанията на Управителния съвет се свикват от неговия председател поне веднъж месечно. Председателят трябва да свика заседанието и по искане на една трета от членовете му или на контролния съвет, в седемдневен срок. Ако не го направи, заседанието се свиква от контролния съвет.

¹⁴ Това е Закон №81/2004, който влиз в сила на 1 януари 2005 г. http://adapt.it/adapt-indice-a-z/wp-content/uploads/2014/11/DISABILITIES_2005.pdf

Общото събрание на кооперацията определя броя на членовете на управителния съвет и на контролния съвет.

4. Членът на кооперацията има следните права:

- да участва и да се ползва от нейната дейност;
- да участва и гласува в общото събрание на кооперацията лично или чрез упълномощено от него лице;
- да бъде избран в нейните органи и в органите на кооперативните съюзи;
- да иска информация от нейните органи за изпълнението на приети решения и да иска сведения по въпроси, които засягат интересите му, както и интересите на кооперацията;
- да получава дивиденди;
- да иска отменяне на незаконните, противоуставните и неправилните решения и действия на нейните органи;
- да получи дяловата си вноска при прекратяване на членството;
- на социално и здравно осигуряване;
- на достъп за справки до книгата за регистрация на кооператорите.

5. Общото събрание се свиква поне веднъж годишно, като може да се свика извънредно по решение на управителния съвет, както и по искане на контролния съвет, на една трета от членовете на кооперацията или пълномощниците, или на председателя на кооперацията.

Членовете на общото събрание трябва да бъдат поканени от управителния съвет с писмена покана, разгласена по ред, определен в устава, най-малко 14 дни преди деня на провеждането му.

6. Дивиденди се разпределят върху изплатени дялови вноски.

Размерът на печалбата се намалява с размера на отчисленията за фондовете на кооперацията. Остатъкът от печалбата се разпределя по решение на общото събрание за дивиденди на членовете и за други цели, свързани с дейността на кооперацията.

7. Всеки член на кооперацията прави задължително встъпителна и дялова вноска, чийто размер, ред за внасяне и форма се определят в устава.

По решение на общото събрание членовете на кооперацията могат да правят допълнителни и целеви вноски.

8. Кооперацията може да бъде прекратена по решение на общото събрание, с решение на окръжния съд по искане на прокурора или по искане на кооперативния съюз, в който членува кооперацията, когато преследва забранени със закон цели или извършва забранена със закон дейност или бъде обявена в несъстоятелност.

Производство по ликвидация се инициира по отношение на кооперация, която е в несъстоятелност, както и в случаи на свръхзадължениост.

По време на ликвидацията ликвидатор управлява имуществото, така че да бъдат изплатени дълговете към трети лица (кредитори) и да се съберат дължимите вземания.

9. При прекратяване на кооперацията чрез ликвидация остатъкът от актива ѝ се разпределя между членовете на кооперацията пропорционално на дяловете им вноски, освен ако в устава е предвидено друго.

Специализираните предприятия на хора с увреждания

Член 28 на този закон въвежда специалната правна форма на **специализираните предприятия и кооперации за хора с увреждания**, които се определят като юридически лица, които:

- са регистрирани по Търговския закон или Закона за кооперациите, както и в Регистъра на специализираните организации на хората с увреждания.

- Произвеждат стоки или извършват услуги.
- Имат относителен дял на лицата с увреждания, в частност:

Специализирани предприятия и кооперации на	Процент от персонала
Незрящи или слабовиждащи	не по-малко от 20%
С увреден слух	не по-малко от 30%
С други увреждания	не по-малко от 50%

1. СПХУ могат да бъдат учредени в една от правноорганизационните форми на търговците:

- Дружество с ограничена отговорност / еднолично дружество с ограничена отговорност;
- Акционерно дружество/еднолично акционерно дружество;
- Събирателно дружество;
- Командитно дружество с акции;
- Командитно дружество;
- Едноличен търговец.

2. Няма правно ограничение относно целите, които си поставя СПХУ. Съответно, СПХУ са свободни да определят целите си в своите учредителни документи.

За да се квалифицира като СПХУ, предприятието трябва да покрива социалните си аспекти, като насърчава интеграцията на работници с увреждания.

3. Процедурата по учредяване на СПХУ включва:

Учредително събрание¹⁵: учредителите (съдружниците) се събират и вземат решение по следните въпроси:

- да подпишат дружествен договор (основният вътрешен управленски документ);
- да назначат управител/и и да сключат договор за управление и контрол.
- Ако съдружниците¹⁶ трябва да заплатят размера на индивидуалните си дялове, то поне 35 процента от записания капитал трябва да е внесен;
- вписване в Търговския регистър при Агенцията по вписванията към Министерство на правосъдието;
- Регистрация в регистъра при Агенцията за хората с увреждания.

4. СПХУ трябва да имат поне един **управител**. Те могат също така да определят и контролор, който да наблюдава управлението на компанията. Управителите¹⁷ и контролорите на компанията се избират и освобождават от общото събрание.

5. Окончателният контрол върху компанията принадлежи на **съдружниците**. Съдружниците имат право да гласуват в Общото събрание, като това право е обвързано с броя дялове.

Всеки съдружник има право да участва в управлението на дружеството, в разпределението на печалбата, да бъде осведомяван за хода на дружествените дела, да преглежда книгата на дружеството и право на ликвидационен дял.

Общото събрание е компетентно да изменя и допълва дружествения договор/учредителния акт; да приема и изключва съдружници; да приема годишния отчет и баланса, разпределя печалбата и взема решение за нейното изплащане; да избира и освобождава управителя.

¹⁵ В случай на еднолично дружество с ограничена отговорност не се провежда учредително събрание. По всички въпроси взема решение едноличният собственик на капитала в учредителния акт.

¹⁶ Членовете имат дялове. Гласовете на членовете са съответни на притежаваните от тях дялове.

¹⁷ адължение на управителя е да организира и управлява дейността на компанията в съответствие със закона и решенията на общото събрание, както и да представлява дружеството. Управителите също така трябва да избягват конфликт на интереси.

6. **Членовете могат да бъдат представявани на заседанията на Общото събрание.** Заседанията се свикват поне веднъж годишно от управителя по негова инициатива или по искане на съдружниците, които притежават поне 1/10 от уставния капитал.
7. **Дивиденди се разпределят върху изплатени дялови вноски.** Няма ограничение относно размера на печалбата, която може да се разпределя на съдружниците.
8. **СПХУ могат да привличат вътрешни инвестиции** чрез увеличаване на записания капитал чрез увеличаване стойността на наличните дялове или чрез издаване на нови дялове и/или приемане на нови партньори.

Общото събрание може да вземе решение да задължи съдружниците да направят допълнителни вноски (заеми) за определен период от време в случай че компанията претърпи загуби или дейността изисква допълнителни инвестиции.

СПХУ могат да бъдат прекратени:

- с изтичане на срока, определен в дружествения договор;
- по решение на съдружниците;
- чрез сливане и вливане в друго дружество;
- при обявяване в несъстоятелност;
- по решение на окръжния съд в предвидени по закон случаи.

Производство по ликвидация се инициира по отношение на **СПХУ, което е в несъстоятелност**, както и в случаи на **свърхзадлъжнялост**.

По време на ликвидацията ликвидатор управлява имуществото, така че да бъдат изплатени дълговете към трети лица (кредитори) и да се съберат дължимите вземания.

9. **Остатъкът от активите и капитала се разпределят между съдружниците**, освен ако вътрешните управленски документи не съдържат допълнителни разпоредби.
10. **СПХУ може да се преобразува в друга правноорганизационна форма.** По принцип новообразуваната компания става собственик на активите без ограничение.

2.2 Различната регулация на търговските дружества

Организациите на социалната икономика (включително социални предприятия) следва да се разграничат от традиционните категории търговски дружества, които се регулират от разпоредбите на търговското право (установено като отделен клон на частното право). Българското търговско право се основава на **Търговския закон (ТЗ)**, който влиза в сила на 1 януари 1898 и се основава на следните принципи:

- повишена отговорност на търговеца - неограничена отговорност заедно и поотделно;
- принцип на обезщетението (никоя търговска сделка не е даром)¹⁸;
- опростени формалности, определящи транзакциите по сделката.

Общата част на Търговския закон регулира в детайли три (3) вида дружества (събирателно дружество, дружество с ограничена отговорност и акционерно дружество).

(а) **Събирателното дружество** е образувано от две или повече лица за извършване по занятие на търговски сделки под обща **фирма** със солидарна и неограничена отговорност. Тази отговорност обикновено означава малък брой партньори, които обичайно са роднини или лица, които си имат пълно доверие един на друг. Правоотношенията между членовете на събирателното дружество се определят от учредителния договор, а в случай на липса на такъв -

Търговският капитал винаги носи лихва, и то с максимална ставка, дори предварително да е уговорено друго) е водещ в търговското право и следва римската максима, че парите на търговеца винаги струват повече от тези на не-търговеца.

от разпоредбите на ТЗ. Когато не е определено лице, което да управлява и да подписва документите на дружеството, то се приема, че всички членове имат еднакви права и задължения.

(б) **дружеството с ограничена отговорност** може да се образува от едно или повече лица, които отговарят за задълженията на дружеството с дяловата си вноска в капитала на дружеството. Когато само един член има неограничена отговорност, след смъртта му дружеството се прекратява по закон.

(в) **акционерното дружество** е група от лица, обвързани от търговска цел, която да бъде постигната с капитал, който е предварително разпределен в **равни части** (акции). Акционер е всяко лице, което има поне една акция. Акционерите са отговорни до броя на акциите, които притежават, а не заедно и поотделно. Броят на членовете на акционерното дружество е неопределен и може съответно да варира, в зависимост от това дали акциите са концентрирани в повече или по-малко лица. Максималният брой членове е равен на броя акции (един акционер държи една акция). Акционерните дружества позволяват набирането на значителен капитал, надвишаващ обикновените средства на събирателните дружества и дружествата с ограничена отговорност.

2.3 Законът за социалните предприятия 240/2018 г.

Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика №240/2018 г., приет от Народното събрание на 18 октомври 2018 г.¹⁹ въведе за пръв път надеждно правно понятие за социални предприятия²⁰, което е предлагано от много научни работници, експерти²¹ и представители на НПО²² като ключово условие за развитие на „сектора“, въз основа на следните аргументи:

- Правноорганизационните форми/състояния припознават спецификата на социалното предприятие и допринасят за придаването им на ясна, прецизна и лесна за предаване идентичност;
- Определението за идентичност на социалното предприятие позволява на създателите на политики да оформят и прилагат специфични публични политики за социални предприятия или социални инвеститори, включително мерки по законодателството за данъци и обществени поръчки;
- Предотвратяват се злоупотреби с бранда на социалното предприятие;
- Спомага за идентифициране на потенциални обекти на инвестиция за социалните инвеститори;
- Постава ясни граници между социалното предприятие и други концепции (напр. корпоративната социална отговорност)²³.

¹⁹ Този закон е приет от българското правителство през юни 2018 г. "Той се стреми да развие социалната и солидарна икономика като икономически сектор, който да подобри достъпа до заетост и обучение за лицата от уязвимите групи, да създаде условия за повишаване на техния жизнен стандарт и да намали социалното неравенство", каза правителството в свое изявление.

²⁰ Законът ще влезе в сила 6 месеца след публикуване на специфична методология за оценка на социалната добавена стойност, която ще бъде издадена от компетентния министър на труда и социалната политика шест месеца след обнародването на закона.

²¹ Виж в частност Дулевски, Л. Анализ на социалните предприятия и социалното предприемачество, 2013 г., и Терзиев, В., Бенчева, Н., Арабска, Е., Стоева, Т., Тепавичарова, М. и Ничев, Н., "Implications on Social Entrepreneurship Development in Bulgaria", 2016.

²² Следва да се обърне внимание, че Законът за юридическите лица с нестопанска цел, който е в сила от 1 януари 2001 г. (<http://www.bcnl.org/en/articles/866-law-on-nonprofit-legal-entities.html>) дава на НПО възможността да извършват стопанска дейност.

²³ Виж по-конкретно lieva - Koleva D. and Dobrova J., Social Entrepreneurship as a form of social responsibility in Bulgaria, *Mega Trends*, 2015, Vol. 12 (2), p. 123-136.

2.3.1 Ключови принципи и дефиниции

(1) Законът за предприятията на социалната и солидарна икономика №240/2018 г. урежда обществените отношения, свързани със социалната и солидарна икономика, видовете субекти²⁴ и мерките за тяхното насърчаване, както и условията и реда за дейността на социалните предприятия. Законът има за цел да насърчи развитието на социалната и солидарна икономика като стопански отрасъл със специални правила за:

- подобряване на достъпа до заетост и обучения за придобиване или усъвършенстване на професионалната квалификация с цел повишаване на жизнения стандарт на лицата по в чл. 7, т. 4;
- създаване на условия за оказване на подкрепа на лицата по чл. 7, т. 4 за социално включване и самостоятелен начин на живот;
- намаляване на социалното неравенство и за устойчиво териториално развитие.

Социалната и солидарна икономика:

форма на предприемачество, насочено към една или няколко социални дейности и/или социални цели, осъществявани от предприятия, включително чрез производство на различни стоки или предоставяне на услуги, в сътрудничество с държавните или местните органи или самостоятелно

Тя е основана на следните принципи:

- Преимущество на социалните пред икономическите цели.
- Сдружаване в обществена и/или колективна полза.
- Публичност и прозрачност.

„Социално предприятие“ е предприятие, което независимо от правноорганизационната си форма има за предмет на дейност производство на стоки или предоставяне на услуги, като съчетава икономически резултати със социални цели, постига измерима, положителна социална добавена стойност, управлява се прозрачно с участието на членовете, работниците или служителите при вземане на управленски решения, осъществява своята икономическа дейност, като част от средносписъчния брой на персонала са лица по чл. 7, т. 4 и/или като печалбата преимуществено се разходва за осъществяване на социална дейност и/или социална цел съгласно учредителния договор или устав.

„Социална добавена стойност“ е постигнатият социален ефект за целевата група в резултат от извършваната от социалното предприятие дейност, като се вземат предвид както положителните, така и отрицателните промени и съпътстващите ефекти в резултат от други действия или липса на действия от страна на социалното предприятие.

„Социална цел“ е цел в подкрепа на лица по чл. 7, т. 4 по отношение на тяхната заетост, социално включване, повишаване на жизнения им стандарт, подобряване на достъпа им до образование и професионална квалификация и защита на техните права, както и за подобряване средата на живот чрез опазването на околната среда и биоразнообразието и в подкрепа на екологичния баланс.

„Социална дейност“ е всяка дейност, която произвежда социална добавена стойност, определена съгласно методиката по чл. 7, т. 1, и е насочена към постигането на социална цел в подкрепа на лицата по чл. 7, т. 4 и тяхното социално включване, повишаване на жизнения им стандарт, подобряване на достъпа им до пазара на труда и до образование и защитата на техните права, както и за подобряване на жизнената среда чрез опазването на околната среда и биоразнообразието и в подкрепа на екологичния баланс.

„Подходяща работа“ е работата, която съответства на образованието и/или

квалификацията, и/или професионалния опит на лицето, както и на неговото здравословно състояние, ако тя се намира в същото населено място или до 50 км извън него, при условие че има подходящ обществен транспорт, за период до 12 месеца от датата на регистрация на лицето в дирекция „Бюро по труда“. След този период „подходяща работа“ е тази, която съответства на здравословното състояние на лицето, ако тя се намира в същото населено място или до 50 км извън него, при условие че има подходящ обществен транспорт.“

„Електронна платформа“ е единна, централна, публична уеб базирана информационна система, която осигурява свободна комуникация чрез изпращането на

електронни съобщения между социалните предприятия и други заинтересовани лица относно бъдеща съвместна дейност.

„Продължително безработни“ са лицата по смисъла на § 1, т. 2 от допълнителните разпоредби на Закона за насърчаване на заетостта.

„Бездомно лице“ е лице, което не притежава собствено жилище, не е в състояние да наеме жилище със собствени средства и не е настанено в общинско жилище по реда на Закона за общинската собственост и/или което поради инцидентно възникнали обстоятелства (пожар, природни бедствия, срутване на сграда и други) е останало без подслон.

2.3.2 Видове социални предприятия

Социалните предприятия се категоризират в два вида: Клас А и Клас А+.

1. 1. Социални предприятия Клас А

Социално предприятие Клас А е всяко социално предприятие, независимо от правно-организационната му форма, което отговаря на условията по т. 1, 2 и 3 или о т. 1, 2 и 4:

1. Осъществява социална дейност, която произвежда социална добавена стойност, определена съгласно методика, издадена от министъра на труда и социалната политика²⁵;

2. Управлява се прозрачно с участие на членовете, работниците или служителите при вземане на решения по установена в учредителния договор, устава или друг устройствен документ процедура.

3. положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане за последния отчетен период се разходва повече от 50% и не по-малко от 7500 лв. за осъществяване на социална дейност или цел²⁶;

4. не по-малко от 30% и не по-малко от три лица от наетите в предприятието към датата на възникването на трудовото правоотношение са:

- хора с трайни увреждания;
- продължително безработни лица, които имат право на месечна социална помощ съгласно Закона за социално подпомагане и правилника за прилагането му;
- лица до 29-годишна възраст, които нямат предходен професионален опит;
- лица, настанени извън семейството по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето, включително след прекратяване на настаняването им;
- безработни лица над 55 години, които са регистрирани в дирекция „Бюро по труда“;

²⁵ Тази методика представлява общ за всички социални предприятия подход, чрез който се идентифицират моделните специфики, социалните цели, икономическата и социалната среда, заинтересованите страни, ефективното използване на вложените ресурси, преките и косвените ефекти от дейността в подкрепа на целева група и/или за постигане на социална цел, като например общ размер на разходите за социални дейности/социални цели през годината, процент от облагаемия финансов резултат след данъчно облагане, реинвестирани в социални дейности, брой наети лица и други.

²⁶ Това изискване се смята за изпълнено и когато положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане е реинвестиран в самото предприятие, ако основната му дейност е социална по смисъла на този закон.

²⁴ Член 5 посочва, че: "Субектите на социалната и солидарна икономика включват кооперации, организации с нестопанска цел в обществена полза и социални предприятия".

- лица, които отглеждат деца с трайни увреждания и получават помощи по чл. 8д от Закона за семейни помощи за деца;
- лица, изтърпели наказание лишаване от свобода за срок, не по-кратък от 5 години, ако краят на наказанието е настъпил през последните три години от постъпването на работа;
- лица със зависимост към алкохол или наркотични вещества, преминали успешно лечебна или психосоциална рехабилитационна програма през последните две години преди постъпването на работа, което се удостоверява чрез документ, издаден от лицата, при които е проведено лечението или психосоциалната рехабилитация;
- бездомни лица по смисъла на § 1, т. 1 от допълнителните разпоредби;
- чужденци, получили закрила в Република България по реда на Закона за убежището и бежанците през последните три години от постъпването им на работа;
- лица, получили статут на специална закрила по реда на Закона за борба с трафика на хора;
- лица, пострадали от домашно насилие по смисъла на Закона за защита от домашното насилие.

2. Социални предприятия Клас А+

Социално предприятие клас А+ е всяко предприятие, независимо от правноорганизационната му форма, което отговаря на всички условия по чл. 7 или на условията за социално предприятие клас А и на едно от следните допълнителни условия:

- социалната добавена стойност се осъществява изцяло в административните граници на общини, които за предходната година имат равнище на безработица, равно или по-високо от средното за страната спрямо наличните статистически данни към датата на подаването на заявлението;
- повече от 50% и не по-малко от 75 000 лв. от положителния счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане се разходва за осъществяване на социална дейност²⁷;
- най-малко 30 от наетите са лица по чл. 7, т. 4 и са работили без прекъсване в предприятието през последните 6 месеца.

2.4 Публични политики в подкрепа на организациите на социалната икономика

- ☑ **Фонд "Рехабилитация и социална интеграция"²⁸** може да осигури финансиране за следните дейности:
 - Издръжка на фонда - не повече от 5% от събраните средства;
 - Подпомагане на инвалиди за закупуване и ремонт на технически помощни средства и съоръжения;
 - Месечни добавки за инвалиди с трайни увреждания до 18-годишна възраст;
 - **Субсидии за специализираните предприятия, кооперации и цехове за инвалидите;**
 - Осигуряване на достъпна битова и околна среда;

²⁷ Това изискване се смята за изпълнено и когато положителният счетоводен финансов резултат на предприятието след данъчно облагане е реинвестиран в самото предприятие, ако основната му дейност е социална по смисъла на този закон.

²⁸ Фондът е създаден със Закона за защита, рехабилитация и социална интеграция на инвалидите и е юридическо лице под надзора на Министерство на труда и социалната политика.

- Финансиране на проекти и програми за професионално обучение и преквалификация на инвалиди;
- Култура, спорт и туризъм;
- Финансиране на проекти и програми за рехабилитация и социална интеграция;

☑ **Законът за интеграция на хората с увреждания от 2004 г.** посочва в чл. 28, ал. 2, че:

Специализираните предприятия и кооперации на хора с увреждания могат да бъдат финансирани от Агенцията за хората с увреждания²⁹ по целеви проекти и програми по ред, определен в правилника за прилагане на закона.

☑ **Данъчни стимули:** Налице са малко на брой данъчни стимули за организациите, които използват правни форми различни от тези на кооперациите на хора с увреждания³⁰ или специализирани предприятия на хора с увреждания. ЮЛНЦ като сдружения и фондации също могат да се ползват от някои данъчни стимули, но не са освободени от данък върху дивидента, който ЮЛНЦ получават като съдружници в търговско дружество. Това е без оглед на факта, че ЮЛНЦ трябва да използват такива доходи за изпълнение на своите често социални цели.

Член 35 на Закона за кооперациите

"Кооперациите и кооперативните съюзи се освобождават от всякакви такси във връзка с тяхното учредяване, преустройство, прекратяване и ликвидация".

В допълнение, Законът за обществените поръчки съдържа благоприятни разпоредби за хората с увреждания, като чл. 12 посочва, че³¹:

Министерският съвет по предложение на министъра на труда и социалната политика определя с решения:

1. списък на стоките и услугите съобразно Общия терминологичен речник, които са предназначени за възлагане на специализирани предприятия или кооперации на хора с увреждания или за стопански субекти, чиято основна цел е социалното и професионалното интегриране на хора с увреждания или на хора в неравностойно положение;
2. програми за създаване на защитени работни места, в рамките на които възложителите имат право да запазят поръчки.

²⁹ Агенцията е създадена също със **Закона за интеграция на хората с увреждания от 2004 г.** като изпълнителен орган при Министерството на труда и социалната политика. Агенцията за хората с увреждания осъществява изпълнението на държавната политика за интеграция на хората с увреждания, като:

1. разрешава производството, вноса, продажбата и поддръжката на помощни средства, приспособления и съоръжения и контролира спазването на утвърдените критерии и стандарти за предоставяне на помощни средства;
2. води регистър на специализираните предприятия и кооперации на хората с увреждания;
3. участва и дава задължително становище при изготвянето на проекти на нормативни актове, свързани с хората с увреждания;
4. разработва програми и финансира проекти за стимулиране на стопанската инициатива на хората с увреждания и стопанската инициатива в интерес на хората с увреждания;
5. извършва и други дейности, определени с акт на Министерския съвет.

³⁰ По силата на Закона за корпоративно подоходно облагане, кооперациите са частично освободени от корпоративен данък - 60% от данъка /данъкът е 10% от годишния корпоративен приход на компаниите.

³¹ стр. 5, http://www.aop.bg/fckedit2/user/File/en/Normativna%20baza/ZOP_03_05_2016_EN.pdf

Други стратегически документи, предвиждащи мерки за подкрепа развитието на сектора на социалната икономика (включително социални предприятия) в България:

- **План за действие по социална икономика през периода 2018-2019 г.**³² В документа са заложили дейности, които ще допринесат за развитието и утвърждаването на социалната икономика и социалното предприемачество в България. Планът предвижда някои от дейностите да се изпълнят самостоятелно от държавните органи, докато други ще се изпълняват в сътрудничество със заинтересованите страни от неправителствения сектор, социалните партньори, работодателски организации и други. Във всеки случай основната цел на предвидените мерки е подпомагане утвърждаването на сектора на социалните предприятия в страната и приоритетно развитие на всички онези аспекти, които водят до положителна промяна на средата на функциониране на социалните предприятия.
- **Национална програма за реформи 2011-2015 г.**³³ Тя предвижда мерки като разработването на Наръчник за правноорганизационните форми, които социалните предприятия могат да възприемат, разработването на рамка за активен живот на възрастните хора, подкрепата на уязвимите групи и на нови и съществуващи социални предприятия.
- **Национална стратегия за младежта 2012-2020 г.**³⁴ В нея се посочва, че публично-частните партньорства и социалното предприемачество в предоставянето на услуги за развитие на младите хора следва да бъде насърчавано и подпомагано.
- **Национална стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социално включване 2020 г.**³⁵ Тя предвижда насърчаване на партньорството и използване възможностите на социалната икономика за борба с предизвикателствата с цел намаляване на бедността и социалното изключване.

³² <http://seconomy.misp.government.bg/upload/docs/2018-03/18RH151prEN.pdf>

³³ Национална програма за реформи 2011-2015 г., Министерство на финансите, <http://www.minfin.bg/en/page/573>

³⁴ http://mpes.government.bg/Documents/Documents/Strategii/strategy_youth_2012-2020.pdf

³⁵ <http://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=9429>

3. Източници за финансиране на социалните предприятия в България и Гърция

3.1 Финансиране, достъпно чрез фондовете на ЕС

Европейските структурни фондове (в частност Европейският социален фонд - ЕСФ) се считат за основните източници на финансиране за сектора на социалното предприемачество от присъединяването на България към Европейския съюз.

Налице са три възможности за финансиране: чрез Оперативните програми (на национално ниво), чрез Европейските програми за териториално сътрудничество/ ИПП програми и чрез програми на ЕК.

3.1.1 Финансиране чрез Оперативните програми на национално ниво в България

В частност по Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси"³⁶ 2014-2020 г. е предвидено финансиране в размер на 658 милиона лева за периода 2014-2020 г., което е почти двойно повече от размера за предходния период (2007-2013 г.) от 382 милиона лева.

Основният приоритет, насочен конкретно към социално предприемачество, е "Насърчаване на социалното предприемачество и на професионалната интеграция в социалните предприятия и насърчаване на социалната и соли-дарна икономика с цел улесняване на достъпа до заетост", като приоритет се дава на ограничаване на бедността и стимулиране на социалното включване.

По Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2014-2020 г. бяха обявени три покани за проектни предложения за "Развитие на социалното предприемачество" (две от тях бяха прекратени). Процедурата за развитие на социалното предприемачество има за цел да се улесни достъпа до заетост и да се осигури подкрепа за социалното включване на уязвими групи чрез създаване на подходящи условия за тяхната професионална интеграция в сферата на социалната икономика. Процедурата за развитие на социалното предприемачество разпредели 15 милиона лева, като финансирането на индивидуалните договори за безвъзмездна финансова помощ бе между 50 000 и 391 166 лева, с интензитет на финансиране от 100%

Финансирането по Програмата бе насочено към следните допустими кандидати:

- Социални предприятия
- Работодатели;
- Специализирани предприятия на хора с увреждания;
- Кооперации на хора с увреждания;
- Общини или райони на общини;
- Доставчици на социални услуги;
- Неправителствени организации (НПО).

Евентуални партньорства са допустими, но не задължителни. За партньорските организации се покриват само разходи за персонал.

Основните целеви групи са:

- Лица в неравностойно положение на пазара на труда и други социално изключени лица;
- Представители на различни общности, заети в социалните предприятия, кооперации и специализирани предприятия за хора с увреждания;

³⁶ Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2014-2020 г., <https://esf.bg/>

- Лица, заети в институции и организации, свързани със социалното предприемачество.

Финансираните дейности са осигуряване на подкрепа за създаване на нови и разширяване дейността на вече съществуващи социални предприятия, специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания във връзка с осигуряване на заетост чрез:

- Психологическо подпомагане и мотивиране на лица от уязвимите групи за включване в заетост;
- Социална и професионална интеграция на представители на уязвимите групи в сектора на социалната икономика;
- Предоставяне на обучения на лицата, за които е осигурена заетост в социалните предприятия, специализираните предприятия и кооперациите на хора с увреждания;
- Осигуряване на наставник от работодателя за новонаети лица; Всеки наставник отговаря за минимум 1 и максимум 7 души – представители на целевата група.
- Закупуване на оборудване за новосъздадените работни места и в случай на необходимост, тяхното адаптиране за лица с увреждания;
- Предоставяне на обучения за повишаване на управленските и бизнес умения за повишаване ефективността на управление на социалните предприятия, специализираните предприятия и кооперациите на хора с увреждания;
- Подкрепа за осигуряване на заетост за период до 12 месеца;
- Проучване на търсенето и възможностите за пазарна реализация на изработваните стоки и предоставяните услуги;
- Социален маркетинг и популяризиране на социалната икономика и социалното предприемачество.

3.1.2 Финансиране чрез Оперативните програми на национално ниво в Гърция

Според **Националната стратегическа референтна рамка (НСРР 2014-2020)**³⁷ на Гърция; предоставянето на услуги за подкрепа на развитието на Социалните кооперативни предприятия може да се осъществява по три начина:

- 1 От Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси, образование и учене през целия живот" (Приоритетна ос 2 "Подобряване възможностите за заетост и повишаване уменията на човешкия ресурс" - Специфична цел 9.5 (i) "Създаване на нови работни места чрез подкрепа за учредяването и функционирането на социални предприятия")
- 2 От Оперативна програма "Конкурентоспособност, предприемачество и иновации" (проекти за насърчаване на предприемачеството)
- 3 от Регионалната оперативна програма на региона, в който са установени или ще бъдат учредени предприятията (изпълнение на проекти по **Регионалната стратегия за социална интеграция**)³⁸, с цел борба с бедността и социалното изключване на регионално ниво, изпълнявани във всички региони въз основа на принципите на Националната стратегия и международни добри практики, чрез използване на ресурсите на **Тематична цел 9 "Насърчаване на социалното включване и борба с бедността и всички форми на дискриминация"**.

³⁷ Одобрена с Решение на Европейската комисия С (2014) 7801 от 29.10.2014 г. и общият ѝ бюджет е приблизително 19.89 милиарда евро европейско финансиране и 24.79 милиарда евро общи публични разходи.

³⁸ Регионалните стратегии са нов инструмент за социално планиране и програмиране на политиките за борба с бедността и социалното изключване на регионално ниво, изпълнявани във всички региони въз основа на принципите на Националната стратегия и международни добри практики, чрез използване на ресурсите на **Тематична цел 9 "Насърчаване на социалното включване и борба с бедността и всички форми на дискриминация"** в рамките на 13-те Регионални Оперативни програми през периода 2014-2020 г. Виж Министерство на труда, социалното осигуряване и социалната солидарност, Национална стратегическа рамка за социално включване, декември 2014 г., стр. 121.

3.1.3 Финансиране чрез програмите за Европейско териториално сътрудничество и Оперативните програми

Финансирането за социално предприемачество чрез Европейските програми за териториално сътрудничество е осигурено предимно чрез Програма ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020 г. Другите Европейски програми за териториално сътрудничество (ИНТЕРРЕГ V-A Румъния -

България 2014-2020 г.), Транснационалните програми (Дунав 2014-2020 г., БАЛКАН-МЕД 2014-2020 г. или Черноморски басейн 2014-2020 г.) или Програмите за трансгранично сътрудничество по ИПП (България - Турция 2014-2020 г., България - Сърбия 2014-2020 г. или България - Македония 2014-2020 г.) не съдържат социалното предприемачество като специфичен приоритет. Въпреки това е възможно да се кандидатства по други приоритети (като Конкурентоспособност, Туризм или Младеж), по които социалното предприемачество може да бъде предложено като жизнеспособна идея.

3.2. Финансиране чрез програмите на Европейската комисия

3.2.1. Програма за Заетост и социални иновации (ЗиСИ)³⁹

Програмата за Заетост и социални иновации (ЗиСИ) е инструмент за финансиране на равнище ЕС с цел стимулиране на висококачествена и устойчива заетост, гарантиране на адекватна и достойна социална закрила, борба със социалното изключване и бедността и подобряване на условията на труд. ЗиСИ се управлява пряко от Европейската комисия. В нея са обединени три програми на ЕС, изпълнявани поотделно в периода между 2007 г. и 2013 г.: Програмата на общността за заетост и социална солидарност „ПРОГРЕС“, Европейския портал за професионална мобилност (EURES) и Европейския механизъм за микрофинансиране „Прогрес“.

От януари 2014 г. тези програми формират трите оси на ЗиСИ. Те подкрепят:

- Модернизирането на заетостта и социалните политики – по оста ПРОГРЕС;
- Трудовата мобилност – по оста EURES;
- Достъпа до микрофинансиране и социално предприемачество – по оста Микрофинансиране и социално предприемачество.

Основните цели на ЗиСИ са:

- Укрепване на ангажираността с целите на ЕС и координиране на действията на равнище ЕС и на национално равнище в областта на заетостта, социалните въпроси и приобщаването.
- Подкрепа за разработването на подходящи системи за социална закрила и политики за трудовия пазар.
- Модернизиране на законодателството на ЕС и гарантиране на неговото ефективно прилагане.
- Насърчаване на географската мобилност и увеличаване на възможностите за заетост, като се развива един отворен трудов пазар.
- Повишаване на наличието и достъпността на микрофинансиране за уязвими групи и микропредприятия и засилване на достъпа до финансиране за социални предприятия.

Стремейки се към тези цели, ЗиСИ ще:

- Обръща особено внимание на уязвимите групи, като например младите хора;
- Насърчава равенството между жените и мъжете;

³⁹ Програма за Заетост и социални иновации (ЗиСИ) <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>

- Се бори с дискриминацията;
- Стимулира висококачествена и устойчива заетост;
- Гарантира подходяща и достойна социална закрила;
- Се бори с дълготрайната безработица;
- Се бори с бедността и социалното изключване.

Общият бюджет на Заетост и социални иновации за периода 2014-2020 г. е 919 469 000 евро.

3.2.2. ЕСФ - Европейският социален фонд

ЕСФ (Европейският социален фонд) е важен фонд за социалната икономика и развитието на нейните институции. ЕСФ е в унисон с целите и действията на социалните предприятия, тъй като неговата основна цел е да **създава възможности за качествена и стабилна работа за европейските граждани**, особено за тези, които не могат да работят поради принадлежността си към уязвими групи като **хора с увреждания, бегълци, мигранти и други**; дейността му се основава на инвестициите в човешкия капитал на Европа - нейните работници, младежи и търсещи работа. ЕСФ има **годишно финансиране от 10 милиарда евро**.

Европейският съюз разпределя ресурсите на ЕСФ сред държавите членки, за да финансират националните си оперативни програми. Ключова характеристика на финансирането от ЕСФ се състои в това, че подпомага проекти, включващи органи, социални предприятия и неправителствени организации.

ЕСФ е разработен и приложен чрез сътрудничеството на Европейската комисия и националните правителства на държавите членки, т.е. проектите са съфинансирани от ЕСФ на 50% - 85% или 95% в изключителни случаи на национални или регионални власти⁴⁰.

3.2.3 Европейски фонд за приспособяване към глобализацията

Този Европейски фонд цели да предоставя подкрепа за хора, които са загубили работата си вследствие на глобализацията и икономическата криза с оглед реинтеграцията им в социалния и икономически живот и бизнеса⁴¹.

Целите на фонда са:

- Помощ при търсене на работа.
- Предоставяне на съвети за професионално развитие
- Предоставяне на образование, обучение и преквалификация.
- Предоставяне на наставничество и професионални напътствия.
- Развитие на предприемачество и започване на бизнес.
- Предоставяне на обучение, помощи за мобилност/преместване, покриване на дневни разходи и други подобни видове помощ.

3.2.4 Програмата на Европа за малки и средни предприятия COSME

Целта на програмата COSME е да улесни участието на малките и средни предприятия в проекти за развитие и да им осигури достъп до финансиране, както и до банкови заеми чрез кредитни гаранции от официални Европейски институции⁴².

⁴⁰ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=en>

⁴¹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=326>

⁴² https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en

COSME помага на предприятията за **достъпа до пазари** в и извън Европейския съюз. Тя помага на малки и средни предприятия да **намерят бизнес и технологични партньори** и им предоставя услуги за информиране на предприемачите относно **Европейското законодателство и бизнес възможности**. Нещо повече, тя подкрепя предприемачите, особено младите хора, жените, хората с увреждания, бегълците и други да развият и практикуват предприемаческите си умения. Програмата цели да развие иновативни бизнес идеи и практики и да повиши конкурентоспособността чрез подобряване на администрацията и законодателството на Съюза.

3.3 Национални и частни източници на финансиране в България

3.3.1. Държавна помощ

Едно от най-значителните предизвикателства пред социалните предприятия в България е ограниченият им достъп до финансиране.

Държавната помощ в България е определена както следва (Маринова, Т., 2018):

Основната държавна помощ за социални предприятия се предоставя чрез финансов инструмент "Микрокредитиране със споделен риск", чийто бюджет възлиза на 53 милиона лева за България. Инструментът се управлява от българския "Фонд мениджър на финансовите инструменти" ЕАД, като предоставя заеми на посредници, които могат да ги предоставят при нулева лихва при определени условия. Съфинансирането от страна на посредниците е основано на пазарни лихви, като заемите се предоставят за срок до 10 години. Размерът на индивидуалните микрокредити е между 5 000 и 48 895 лева. Заемите са предвидени за учредяване или функциониране на съществуващи социални предприятия.

Българската банка за развитие наскоро подписа споразумение с Европейския инвестиционен фонд за участие в инициативата "Акселератор на социалното въздействие (АСВ)". Нейната цел е да създаде устойчив фондов пазар за социални предприятия, което ще ги направи икономически по-независими и пазарно ориентирани.

Освен това, Българската банка за развитие **предоставя заеми на взаимоспомагателни кредитни кооперации на частни земеделски стопани**, които членуват в Национален кооперативен съюз "Евростарт". Всяка кооперация, член на кооперативния съюз, може да получи кредит до 1500000 лева. Заемите се предоставят за срок до максимум пет години. В допълнение, Вългарската банка за развитие предоставя и инвестиционни заеми за земеделска и друга техника, съоръжения и транспортно оборудване за членове на кооперации.

Участие в инициативата "Акселератор на социалното въздействие" (АСВ).

Акселераторът на социалното въздействие (АСВ) е първото пан-Европейско публично-частно партньорство, което адресира нарастващата нужда от дялов капитал на социални предприятия⁴³. АСВ е първата стъпка в стратегията на групата на ЕИБ (Европейската инвестиционна банка и Европейския инвестиционен фонд) към пионерство в инвестициите със социално въздействие в отговор на по-широката цел на европейската политика за създаване на устойчив пазар за социалното предприемачество в Европа. Този световен бизнес сегмент става все по-полезен в насърчаване на социалното включване, предоставяне на алтернативни източници на заетост за маргинализирани социални групи и принос към растежа. Тези положителни резултати подчертават важността на целта на АСВ да надгради съществуващата пазарна инфраструктура за инвестиции със социално въздействие по такъв начин, че този нововъзникващ клас активи да поеме по пътя на дълготрайната устойчивост.

⁴³ Инициативата на ЕИФ "Акселератор на социалното въздействие" (АСВ), http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/sia/index.htm

Акселераторът на социално въздействие достигна до последното си затваряне през юли 2015 г. в размер на 243 милиона евро, като комбинира ресурсите на групата на ЕИБ с външни инвеститори, включително Credit Cooperatif, Дойче банк, както и финландската група SITRA, както и Българската банка за развитие (ББР).

Акселераторът на социално въздействие функционира като фонд на фондовете, управляван от Европейския инвестиционен фонд, като инвестира във фондове за социално въздействие, които стратегически таргетират социални предприятия в цяла Европа. В контекста на АСВ едно социално предприятие трябва да е самоиздържащо се МСП, чийто бизнес модел помага за постигане на социално въздействие. То трябва да осигурява предприемаческо решение на социален проблем, основано на подход, който може да бъде развит в голям мащаб, и да има измеримо въздействие.

Неговата цел е да създаде устойчив фондов пазар за социални предприятия, което ще ги направи икономически по-независими и пазарно ориентирани.

3.3.2 Български център за нестопанско право

Програмата „Предприемачество за нестопански организации“, изпълнявана от Българския център за нестопанско право (БЦНП)⁴⁴ с подкрепата на Фондация „Америка за България“ и Фондация „Уникредит“ в сътрудничество с Уникредит Булбанк и TELUS Интернешънъл Европа. Програмата предоставя 20 000 евро на социални предприятия в ежегодно състезание за най-добър бизнес план на НПО.

Програмата е подходяща за:

- Всички неправителствени организации (включително социални предприятия) които развиват или възнамеряват да развият бизнес в подкрепа на своята мисия и цели,
- Неправителствените организации (сдружения, фондации, социални предприятия, читалища и т.н.) могат да кандидатстват, ако:
 - Имат най-малко два успешно изпълнени проекта/инициативи самостоятелни или в партньорство (проектите могат да са както с нестопански, така и със стопански характер);
 - Имат годишни приходи над 5 000 лева за последните две години - 2017 и 2018 г. (изискването е за приходи както от нестопанска, така и от стопанска дейност, като във формуляра ще трябва да посочите отделно размера на приходите само от стопанска дейност за съответните две години).

Програмата има *три етапа*:

1. Чрез обучителни срещи и индивидуални консултации в периода септември-ноември 2019 г. участниците в първия етап на Програмата ще подобрят бизнес плана на организацията и уменията за презентирането му. Планирани са две обучителни срещи (дву- или тридневни) и индивидуални консултации според нуждите на всеки от участниците.
2. До 20 декември всеки от участниците ще може да изпрати финалния бизнес план на организацията си за включване във втория етап на Програмата - Конкурса «Най-добър бизнес план на НПО» 2020. Бизнес плановете ще бъдат разгледани и оценени от жури в състав представители на партньорите на Програмата; На официална церемония ще бъдат обявени победителите в Конкурса «Най-добър бизнес план на НПО» 2020, между които ще се разпредели наградния фонд на Програмата. Традиционно Церемонията се провежда през февруари и е съпътствана от Базара на социалните предприятия «Малкото е Много».

⁴⁴ Български център за нестопанско право, <http://bcnl.org/trainings/kandidatstvay-v-programata-predpriemachestvo-za-nestopanski-organizatsii-20192020.html>

3. Третият етап в Програмата – „Лаб4е – менторска програма за успешен старт“ е този, в който отличените в Конкурса ще преминават през допълнителни обучения и менторска подкрепа от експерти в бизнеса в периода март-септември 2020.

До края на август ще бъдат обявени кандидатите, които са одобрени за включване в Програмата.

3.3.3. Национален кооперативен съюз "Евростарт"

Национален кооперативен съюз "Евростарт" предоставя заеми с максимален размер на кредита от 1 500 000 лева за период от не повече от пет години на членове на кооперацията. Националният кооперативен съюз е основан през 2001 г. в България като доброволна кооперативна структура, обединяваща други кооперации като Взаимоспомагателни земеделски кредитни асоциации на частни стопани" и "Взаимоспомагателни кредитни кооперации на частни земеделски стопани".⁴⁵

Кооперациите, членове на съюза, запазват своята юридическа и стопанска самостоятелност, като се обединяват за постигане на общи цели и задачи, при спазване принципа на свободата при сдружаване и общността на интересите и съблюдаване на разпоредбите на Закона за кооперациите

Национален кооперативен съюз "Евростарт" осъществява функциите на специализиран експертен орган, методичен ръководител, посредник и координатор по отношение на дейността на кооперациите, повишаване на квалификационните норми на членовете, информационно обслужване на дейността и приоритетите на кооперациите-членки, осъществяване на контакти и сътрудничество със международни организации и институции и др.

Призванието на Национален кооперативен съюз "Евростарт" е да защитава интересите на членуващите в него кредитни кооперации пред националните институции, да улеснява достъпът им до фондове и други форми на финансиране на земеделието, да съдейства чрез система от мероприятия за ограничаване на риска от дейността и за доближаване до евростандартите в отрасъла, в т.ч. и за адекватната законова регламентация на дейността им.

3.3.4 Институция Reach for Change (Промяната)

Институцията Reach for Change (Промяната) е основана в Швеция през 2010 г. и днес има присъствие в 18 държави на 3 континента, като подкрепя социални предприемачи в развитие на устойчиви бизнес модели. Тя е неправителствена организация, основана от Киневик Груп и Сара Дамбер (социален предприемач), за да подобри живота на децата. Нейната цел е да открие и развие "Лидери на промяната" - местни социални предприемачи, целящи да развият иновации, които решават проблемите, пред които са изправени децата. Институцията Reach for Change (Промяната) работи в България от 2014 г.

Reach for Change (Промяната) подкрепя социалните предприемачи в развитието на устойчиви бизнес модели⁴⁶. Част от подкрепата е предоставянето на стартов капитал. Финансовата подкрепа, предоставяна от Reach for Change (Промяната) е с цел да помогне на предприемача да се концентрира изцяло върху развитието и разрастването на основната си дейност и да постигне устойчивост в нея. Обикновено равнището на финансиране постепенно намалява, тъй като очакваме от предприемача да разработва други устойчиви източници на приходи.

⁴⁵ Национален кооперативен съюз "Евростарт", <http://www.evrostart.org/bg/about>

⁴⁶ Reach for Change - България, <http://bulgaria.reachforchange.org/bg/>

На предприемачите се помага да развият иновации чрез финансиране за бизнес развитие и изследване на възможности за работа в мрежа.

Финансовата подкрепа цели да подпомогне дадения предприемач да се фокусира изцяло върху развитието на основния си бизнес и да създаде необходимите условия, за да остане устойчив. Обикновено нивото на финансиране постепенно намалява, като от предприемача се очаква да разработи други източници на устойчиви приходи. Това изисква напътствия, обучение и инструменти в области като стратегическо планиране, оценка на въздействието и развитие на лидерски умения. Социалните предприемачи влизат в контакт с лични консултанти от страна на бизнес партньорите, които предоставят емпирично знание и стратегически съвети. Те получават достъп до тяхната мрежа от бизнес партньори, включително потенциални инвеститори, медийни контакти и други ценни връзки.

3.3.5 Rinker Center

Център "Ринкър" е друга ежегодна инициатива за финансиране, стартирана в България от **Фондация BCause** през 2014 г. Тя предоставя безвъзмездна помощ на социални и традиционни бизнеси, за да осъществяват икономическа дейност, която има положително въздействие върху живота на хората в различни области като здравеопазване, култура и ценности, образование и обучение, социално включване и човешки права и други.

Мисията на Център „Ринкър“ е да насърчава образованието, ученето през целия живот и да подпомага предприемачеството и развитието на бизнеса в България.

Програмите му са насочени към създаване на възможности за устойчива заетост, повишаване на конкурентоспособността, добавяне на стойност и иновации, с цел подобряването на качеството на живот в България с фокус върху селските райони. Център "Ринкър" подкрепя надграждащото обучение и квалификация на българските учители, стимулирайки използването на най-новите технологии, интерактивни методи на преподаване и разбиране на студенти със специални нужди - увреждания, затруднения в обучението, етнически малцинства. Центърът подпомага и развитието на активните млади хора и децата.

Основните дейности на Центъра са:

- Подкрепа на стартиращи предприемачи
- Предприемачески обучения за младежи
- Детски програми за финансова грамотност
- Специализирани програми

Център "Ринкър" е стартирал специфични инициативи (акселератори), които подкрепят и насърчават предприемачески идеи (включително социално предприемачество):

Rinker Youth Challenge цели да подкрепи развитието на предприемачески светоглед и лидерски умения сред младите хора - стартиращи предприемачи. Очаква се над 500 младежи да вземат участие на различните етапи от програмата и да излязат с нови знания, нови приятелства и без никакъв страх от бизнес планиране и публично говорене.⁴⁷

Rinker Youth Challenge е насочена към:

- Учащи в горните класове на средното училище или студенти;
- Наскоро завършили средно или висше образование;
- Възраст между 17 и 26 години;
- Инициативни млади хора с идеи и желание за предприемачество;

⁴⁷ Rinker Youth Challenge – България, <https://www.rinkercenter.org/bg/accelerators/rinker-youth-challenge.html>

Участниците ще получат:

- Курсове по предприемачество и наставничество;
- Разработване на бизнес концепции и планове;
- Публично говорене за обясняване на идеи, привличане на финансиране или повлияване на другите;
- До четири награди по 20 000 лева.

Rinker Youth Challenge стартира с шест регионални форума "Влез в предизвикателството". "Миксер" (4-дневен лагер) в София през март 2019 г. и Акселератора през април 2019 г.

Една от другите инициативи, Академия за местни предприемачи е насочена към хора с предприемачески идеи от областите Благоевград, Кърджали и Хасково, които са в областта на интервенция на Европейската програма за териториално сътрудничество ИНТЕРРЕГ V-A Гърция-България 2014-2020 г., както и с награден фонд от 24 000 лева.

Център "Ринкър" също така предоставя и обучения "Знания и умения за успешен бизнес", които са насочени към:

- Безработни и работещи хора (но не предприемачи или самонаети);
- Студенти;
- Млади и по-възрастни;

Специфично изискване е участниците трябва да имат завършено средно образование.

Обученията целят да помогнат:

- Да се придаде форма на идеята;
- Да се осмисли сложността да ръководите бизнес;
- Да изготвите бизнес-план, разбираем както за участника, така и за потенциални инвеститори;
- Да се получи индивидуална помощ за регистриране на фирма;
- Да се получи подкрепа от професионалист в първите трудни месеци;

3.3.6 Икономическо развитие и достъп до заетост (на Тръст за социална алтернатива)

Програмата **Икономическо развитие и достъп до заетост**, финансирана от Тръста за социална алтернатива, е насочена към лица (по-конкретно към ромската общност), които искат да развият икономическа дейност (предприемачество, социално предприемачество и т.н.), но нямат уменията, познанията или насоката, за да го направят. Тръстът за социална алтернатива (ТСА) е посветен на подпомагане на хората в България да постигнат пълния си потенциал чрез създаване на възможности за необлагодетелстваните групи с фокус върху ромите, 72% от които живеят под прага на бедността⁴⁸.

Тръстът за социална алтернатива е неправителствена организация, която оказва финансова подкрепа, за да се намали бедността и за да се преодолеят пропуските в образованието и пазарната активност на хората от икономически уязвимите групи. За постигане на тези цели, Тръстът за социална алтернатива подкрепя дейности в четири програмни области: Първите 1000 дни, Учене и грижа в ранна възраст, Образователни възможности и постижения, и Икономическо развитие и достъп до заетост.

Като пионер и инкубатор на нови идеи, ТСА разработва и въвежда различни подходи в стремежа си да осигури равен шанс за всички. Постигането на мащаб и устойчивост изисква време и сътрудничество. Ето защо ТСА цени партньорствата и създаването на мрежи и коалиции със съмишленици.

⁴⁹ Тръст за социална алтернатива, <https://socialachievement.org/en/>

И накрая, алтернативен източник на финансиране за социални предприятия е безвъзмездната помощ от Фондация "Отворено общество", насочена към компании, които работят за насърчаване на социалното включване на групи в неравностойно положение, включително роми.

Програмата **Икономическо развитие и достъп до заетост** е насочена към лица, които искат да развият икономическа дейност, но нямат уменията, познанията или насоката, за да го направят. Започваме с фокусиране върху проекти, които подкрепят цялото семейство, като подкрепа за започване и разрастване на семейния бизнес и малки земеделски стопанства, през практическо наставничество и подкрепа, заедно с достъп до финансиране.

Специално внимание е обърнато и на младежите. Много от тях нямат необходимите умения, за да се впишат на пазара на труда. Липсват както т.нар. „твърди умения“, така и „меките умения“ като комуникация, работа в екип, критично мислене и разрешаване на проблеми, като една четвърт от работодателите посочват меките умения като причина за затруднения при попълване на вакантна длъжност. Поради тази причина Тръстът за социална алтернатива подкрепя проекти, които помагат на младите хора да развият многообразни умения, както и да задълбочат необходимите знания за конкретна професия.

Не на последно място, като се има предвид, че дискриминацията продължава да е съществен фактор в обществото ни, Тръстът за социална алтернатива работи в тясно сътрудничество и с работодателите, за да преодолеят стереотипите и за да имат хората от малцинствата повече възможности за работа.

Тръстът за социална алтернатива *стреми да насърчава възможностите, които помагат на най-необлагодетелстваните български граждани да постигнат образователен и икономически успех.* При избора на проекти, които да подкрепят, Тръстът за социална алтернатива следва следните **принципи**:

- ⇒ интегритет
- ⇒ прозрачност
- ⇒ мащабируемост
- ⇒ ефективност.

Тръстът за социална алтернатива разглежда заявленията за малки грантове, както и за стандартни грантове през цялата година, като процесът по разглеждането им предполага съвместно планиране между екипа на Тръста за социална алтернатива и кандидатите. Като начало, Тръстът за социална алтернатива съветва кандидатите първо да изпратят по електронна поща структурата на проекта си (в съответствие с нашите насоки за кандидатстване с малки грантове или стандартни грантове). Може да се свържем за повече информация с кандидатите, които подадат структури, съответстващи на приоритетните цели, формулирани за една или повече от програмните области на ТСА (Ранно детски развитие, образователни възможности и постижения, икономическо развитие и достъп до заетост).

След като кандидатите успешно преминават през първия кръг на оценяване, може да бъдат поканени да подадат пълен формуляр за кандидатстване и бюджет. Тръстът за социална алтернатива няма да разглежда пълни формуляри за кандидатстване от кандидати, които не са преминали успешно първия кръг. Кандидатите могат да очакват първоначален отговор от ТСА в рамките на един месец от подаване на структурата на проекта си.

3.3.7. Фондация "Америка за България" - Благоприятна бизнес среда и Привлекателни и жизнени общности

Фондация "Америка за България" е създадена през 2009 г. Фондация „Америка за България“ работи в партньорство с български организации за укрепване на частния сектор и демократичните институции в страната⁴⁹. Фондация „Америка за България“ развива дългогодишните традиции на доброжелателство и приятелство между народите на САЩ и

⁴⁹ Фондация "Америка за България", <https://www.us4bg.org/who-we-are/our-mission/>

България и насърчава контактите между хората на двете страни. Даренията и програмите на Фондацията въплъщават щедростта на американския народ и най-високите американски стандарти за етика, прозрачност и изконни ценности.

Всяка година Фондация "Америка за България" дарява около 20 милиона щатски долара от своя фонд от 400 милиона долара. Средствата се инвестират, за да позволят на Фондация "Америка за България" да продължи постоянната си работа в пет ключови области:

- ☑ Благоприятна бизнес среда
- ☑ Добро образование и работни умения
- ☑ Справедливи и равни условия
- ☑ Почтени и независими медии
- ☑ Привлекателни и жизнени общности

Някои от тези **ключови области** имат следните приоритети:

- ☐ Насърчаване приемането на пазарно ориентирани политики за подобряване на средата за правене на бизнес и създаване на иновации. Изграждането на местен капацитет за анализ на икономическите политики и инвестиране в лидери, които са двигатели на позитивна промяна за подобряване на бизнес средата.
- ☐ Разширяване възможностите за развитие чрез обучения. Предлагаме различни нива на обучение за предприемачи и малки бизнеси. Подкрепа за програми за кариерно развитие в индустрии, в които има недостиг на работна ръка.
- ☐ Подготвят младите хора за успешна реализация. Подкрепа за ученици и студенти за придобиване на уменията и компетенциите, необходими за успешна професионална реализация в икономическите сектори с висока добавена стойност. Повишаване интереса на младите хора към природните и приложните науки и математиката, както и да подобрим дигиталната грамотност, уменията за разрешаване на реални проблеми, критическото мислене и уменията по английски език на българските ученици.
- ☐ Насърчаване икономическия просперитет на семейството. Инициативи, които осигуряват възможности за членовете на семейства с нисък доход да придобият умения, необходими за намиране на работа, които водят до икономическа независимост и успех. Програмите подкрепят както микрокредитирането и развитието на предприемачески умения, така и узаконяването на домове на семейства от уязвими общности.

3.4. Държавни източници в Гърция

Въпреки че държавната помощ за Социални кооперативни предприятия в Гърция е ограничена, има програми, насочени към подкрепа за развитието и учредяването на този тип предприятия чрез действия за финансиране на заетостта.

Целта на тези помощи е да **укрепи бизнес структурата** на стартиращите или съществуващи социални предприятия, да **създаде нови възможности за заетост** за уязвимите групи от населението, да **предостави професионално обучение и други действия** за социална и трудова интеграция на уязвимите лица в социалните предприятия.

☑ Специфични инструменти за финансиране

Социалните кооперативни предприятия имат достъп до средства от Фонда за социална икономика, Националния фонд за предприемачество и развитие, в съответствие с Глава А, чл. 4, ал. 1, предложение (с) на Закон 3912/2011 г., и могат да са обект на разпоредбите на Закон 3908/2011 г. (чл. 5, ал. 1 от Закон 4430/2016 г.). В същото време те могат да са включени в програми за подкрепа на предприемачеството, както и в програми на Организацията за заетост на работната сила (чл. 5, ал. 2 от Закон 4430/2026 г.).

Използване на публична движима и недвижима собственост

Местните власти, публичноправните и частноправните организации, както и държавните органи могат чрез решение на ръководния си орган да предоставят безвъзмездно правото на ползване на тяхна движима и недвижима собственост на Социални кооперативни предприятия (Чл. 5, ал. 3 на Закон 4430/2016)⁵⁰ за подкрепа изпълнението на проекти и програми в колективна и социална полза.

Договори за благоустройство

Социалните кооперативни предприятия могат да сключват договори за благоустройство и за проучвания и изпълнение на проекти и програми в социална полза, които се отнасят към конституционалните цели на органите на публичния сектор.

Данъчни стимули:

(a) Не е предвидена благоприятна данъчна система за данъка върху печалбата на Социални кооперативни предприятия. В частност чл. 10, ал. 3 от Закон 4019/2011, който предвиждаше благоприятна данъчна система за данъка върху печалбата на Социални кооперативни предприятия, не само не беше прилаган, но и бе отменен по силата на чл. 10, ал. 2 от Закон 4110/2013 г.

- (b) Брутният доход от платен труд и пенсии се приема да достига до 35% от приходите преди данъци, изплатени Социални кооперативни предприятия на техните служители (чл. 72, Закон 4430/2016 г.)
- (c) При определяне на печалбата от стопанска дейност на Социални кооперативни предприятия, 35% от печалбата преди данъци не се включва в нея, ако е изплатена на техните служители (чл. 72 Закон 4430/2016 г.)
- (d) Социалните кооперативни предприятия трябва да заплащат годишна такса, която е определена на 500 евро (чл. 73, ал. 1 от Закон 4430/2016 г.) Социални кооперативни предприятия не дължат таксата, ако не са изминали пет години от започване на дейността (чл. 73, ал. 2 от Закон 4430/2016 г.)

Достъп до обществени поръчки

Съществуващата институционална рамка съдържа сложна регулация, касаеща достъпа на субектите на социалното предприемачество до обществени поръчки по силата на Закон 4412/2016 "Благоустройство и договори за обществени поръчки и услуги (адаптиране към Директиви 2014/24/ЕС и 2014/25/ЕС)"⁵¹.

В частност, разпоредбата на член 20 предвижда, че Възложителите могат да предоставят правото на участие в процедура за възлагане на обществена поръчка на:

- **Защитени производствени лаборатории** по чл. 17 от Закон 2646/1998.
- **Социални кооперативи с ограничена отговорност** по чл. 12 от Закон 2716/1999.

- **Социални кооперативни предприятия за интеграция** по смисъла на чл. 2, ал. 2, буква "а" от Закон 4019/2011.
- **Всеки друг икономически оператор**, чиято основна цел съгласно устава му е професионалната и социална интеграция на хора с увреждания или в неравностойно положение, при положение, че поне 30% от заетите в него са хора с увреждания или в неравностойно положение.

⁵¹ Законът се отнася до: (а) процедури за възлагане в обхвата на Книга I (чл. 2 до 221); (б) планиране и провеждане на процедури в обхвата на Книга II (чл. 2 и 228 до 338); (в) Управление от възложители и органи в обхвата на Книга III (чл. 339 до 344); и (г) сключване на договори в обхвата на Книга IV (чл. 345-374). Разпоредбите на закона се прилагат, в случаите на ал. 3 до 7, към всички договори в случаите по букви (а) и (б), независимо от техния вид и прогнозна стойност, освен ако не е предвидено друго в индивидуалните им разпоредби.

БИБЛИОГРАФИЯ

Dulevski L. (2013): *Analysis of Social Enterprises and Social Entrepreneurship*, Economic and Social Council, Sofia, <http://www.esc.bg/documents/category/3#>.

Ilieva - Koleva D. and Dobrova J. (2015): Social Entrepreneurship as a form of social responsibility in Bulgaria, *Mega Trends*, 2015, Vol. 12 (2), p. 123-136.

Маринова, Цветелина (2018). *Социалните предприятия в България: историческа и институционална перспектива 2018*. Нов Български Университет. Нов Български Университет, Департамент Икономика

Terziev V., Bencheva N., Arabska E., Stoeva T., Tepavicharova M. and Nichev N. (2016): *Implications on Social Entrepreneurship Development in Bulgaria*, Ninth International Scientific Conference, Durres, 17-19.6.2016, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3157997>

ОСНОВНИ ИНТЕРНЕТ СТРАНИЦИ

Министерство на финансите 2019. Национална агенция за приходите. Достъпно онлайн на: <https://www.minfin.bg/en/573>

Европейски инвестиционен фонд 2019. Акселератор на социалното въздействие (ACB) Достъпно онлайн на: http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/sia/index.htm

Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2014-2020 г. 2019. Достъпно онлайн на: <https://esf.bg/>

Европейска комисия, Заетост, социални въпроси и приобщаване, Европейски социален фонд. 2019. Европейски социален фонд Достъпно онлайн на: <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=en>.

Европейска комисия 2019. Европейски фонд за приспособяване към глобализацията (ЕФПГ): 2019. Достъпно онлайн на: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=326>.

Европейска комисия 2019. Вътрешен пазар, промишленост, предприемачество и МСП. 2019. Достъпно онлайн на: https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en.

Български център за нестопанско право. 2019. Достъпно онлайн на: <http://bcnl.org/trainings/kandidatstvay-v-programata-predpriemachestvo-za-nestopanski-organizatsii-20192020.html>

Национален кооперативен съюз "Евростарт" 2019. Достъпно онлайн на: <http://www.evrostart.org/bg/about>

Reach for Change - България. 2019. Достъпно онлайн на: <http://bulgaria.reachforchange.org/bg/>

Rinker Youth Challenge – България, 2019. Достъпно онлайн на: <https://www.rinkercenter.org/bg/accelerators/rinker-youth-challenge.html>

Тръст за социална алтернатива. 2019. Достъпно онлайн на: <https://socialachievement.org/en/>

Фондация "Америка за България". 2019. Достъпно онлайн на: <https://www.us4bg.org/who-we-are/our-mission/>

КЛЮЧОВИ ЮРИДИЧЕСКИ ИЗТОЧНИЦИ В БЪЛГАРИЯ

Закон за кооперациите (1999), <http://dv.parliament.bg>

Закон за юридическите лица с нестопанска цел, <http://www.bcnl.org/en/articles/866-law-on-nonprofit-legal-entities.html>

Закон за интеграция на хората с увреждания (2004), http://adapt.it/adapt-indice-a-z/wp-content/uploads/2014/11/DISABILITIES_2005.pdf

Закон за предприятията от социалната и солидарна икономика, [http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2018-11/Social and Solidarity based Enterprises.pdf](http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2018-11/Social%20and%20Solidarity%20based%20Enterprises.pdf)

Закон за обществените поръчки (2016), http://www.aop.bg/fckedit2/user/File/en/Normativna%20baza/ZOP_03_05_2016_EN.pdf

Национална концепция за социална икономика (2011), Министерство на труда и социалната политика, http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2013-06/NATIONAL_SOCIAL_ECONOMY_CONCEPT.pdf

Национална стратегия за младежта 2012-2020 г., http://mpes.government.bg/Documents/Documents/Strategii/strategy_youth_2012-2020.pdf

Приемане на План за действие за социалната икономика, Мнистерски съвет на Република България, (2018), <http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2018-03/18RH151prEN.pdf>

КЛЮЧОВИ ЮРИДИЧЕСКИ ИЗТОЧНИЦИ В ГЪРЦИЯ

Закон 4430/2016 (2016). Социалната и солидарна икономика и развитието на нейните субекти. Държавен вестник, А' 205 / 31-10-2016. Министерство на труда, социалното осигуряване и социалната солидарност

Закон 4110/2013 (2013). Промени в подходните данъци и проблеми в МИнистерство на финансите и други разпоредби. Държавен вестник, А 17 / 23.01.2013. Министерство на финансите

Закон 4019/2011 (2011). Социална икономика и социално предприемачество и други разпоредби Държавен вестник, 216 / А / 30-9-2011. Министерство на труда, социалното осигуряване и социалната солидарност

PROJECT ACT SOCIAL

Feasibility Study for mapping and collecting the existing financial tools for SE's in Bulgaria

Actions for the Support and enhancement of Social entrepreneurship at local level

*WP 4 Guidance on the pre-start – up and scaling up development of SE's
Del.4.1.1 Feasibility Study for mapping and collecting the existing financial tools
for SE's in Bulgaria
2018*

MUNICIPALITY OF THERMI

<i>Deliverable Number</i>	4.1.1
<i>Project Title</i>	<i>Actions for the Support and enhancement of Social entrepreneurship at local level</i>
<i>Project Acronym</i>	ACT SOCIAL
<i>Project Duration</i>	03.10.2017 – 02.10.2019
<i>Project Partners</i>	LB (PB1) Municipality of Thermi (GR) Pb2 Association of South Western Municipalities (BG) Pb3 Sdruzhenie Yuni Partners (BG)

ACT SOCIAL
IMPROVING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

The Project is co-funded by the European Regional Development Fund and by national funds of the countries participating in the Interreg V-A "Greece-Bulgaria 2014-2020" Cooperation Programme

TABLE OF CONTENTS

1. Introduction	34
2. The Bulgarian legal framework on Social Economy and Social Enterprises	35
2.1 Traditional legal forms of social economy organizations	36
2.1.1 The Cooperatives Act of 1999	36
2.1.2 The Not-profit Legal Entities (Act of 2002)	37
2.1.3 Cooperatives and specialized enterprises for people with disabilities (Act 81/2004)	38
2.2 The different regulation of commercial companies	41
2.3 The Law 240/2018 on Social Enterprises	42
2.3.1 Key principles and definitions	43
2.3.2 Types of Social Enterprises	44
2.4 Public supportive policies for social economy organizations	45
3. Sources of SE's funding in Bulgaria and in Greece	48
3.1 Funding, available through the EU funds	48
3.1.1 Funding through the Operational Programmes on National level in Bulgaria	48
3.1.2 Funding through the Operational Programmes on National level in Greece	49
3.1.3 Funding through European Territorial Cooperation and Operational Programmes	49
3.2. Funding through the EC Programmes	50
3.2.1 Employment and Social Innovation (EaSI) programme	50
3.2.2 ESF - European Social Fund	51
3.2.3 The European Globalization Adjustment Fund	51
3.2.4 Europe's programme for small and medium-sized enterprises COSME	51
3.3 State and private sources of funding in Bulgaria	52
3.3.1 State aid	52
3.3.2 Bulgarian Center for Nonprofit Law	52
3.3.3 National Cooperative "Evrostart"	53
3.3.4 Reach for Change institution	54
3.3.5 Rinker Center	54
3.3.6 Family Economic Success Programme (by Trust for Social Achievement)	55
3.3.7 America for Bulgaria Foundation Business Enabling Environment and Vibrant Communities support	56
3.4 State sources of funding in Greece	57
BIBLIOGRAPHY	59

1. Introduction

This text is a joint Guidebook representing the financial tools for SE's in Bulgaria, which is being implemented within the framework of the Work Package 4 "Guidance during the phase before the establishment of enterprises and the development of social enterprises" of the project "ACTions for the SuppOrt and enhancement of Social entrepreneurship at Local level" with the acronym ACT SOCIAL. The partnership of the project, which lasts 24 months, consists of Municipality of Thermi (the lead beneficiary), Association of South Western Municipalities and Sdruzhenie Yuni Partners and is funded by the European Territorial Cooperation Program "INTERREG VA Greece - Bulgaria 2014 -2020" (Priority Axis 4: A Socially Inclusive Cross-Border Area, Thematic Objective 9 - Promoting social inclusion, combating poverty and any discrimination, Investment Priority: 9c. Providing support for social enterprises).

2. The Bulgarian legal framework on Social Economy and Social Enterprises

Till the adoption of the **Social and Solidarity-based Enterprises Act No. 240/2018**, passed by the National Assembly on 18 October 2018¹, the development of the social economy discourse in Bulgaria was supported by the **National Social Economy Concept**². This was a key policy initiative that introduced in 2012 for the very first-time public definitions on social economy, social enterprises and social entrepreneurship:

- **Social Economy** was defined as being part of both the private as well as the public sector, where volunteer associations or other organized entities (i.e. social enterprises) perform economic activities for the benefit of society and reinvest their profit towards the achievement of social goals.
- **Social Enterprises** were defined as businesses which produce goods and services for the market economy and allocate part of their resources to the accomplishment of social and economic goals³.
- **Social entrepreneurship** was defined as the economic activity aimed entirely at the creation, operation and development of social enterprises, whilst a *social entrepreneur* is someone who creates social good through activities that combine economic and social goals, provide support to socially vulnerable groups of society, stimulate socially positive changes and satisfy social needs. A social entrepreneur utilizes available resources optimally and applies innovative approaches to the development of the social economy.

The **National Social Economy Concept** is an expression of a key policy initiative of the national public institutions to introduce a favorable framework for the development of social economy models and practices, not to be confused with **traditional social welfare policies** for persons at high risk of poverty and social exclusion⁴. By applying the Concept, it is intended:

- to raise awareness, relevant aspects of social culture and human values;
- to advance the Government's vision and priority goal to promote social economy;
- to express the concentrated will of a wider scope of stake-holders;
- to provide a platform for development of related policies;
- to provide incentives for development of new social inclusion approaches;
- to support inputs into the achievement of "Europe 2020" goals.

The **objectives** of the Concept are:

1. To enable introduction of indicators for identification of SE-entities;
2. To serve as a source of norms, supporting SE-development and helping stake-holders to widespread and apply the spirit of social economy;
3. To be a ground for streamlining legal and administrative environment for development of SE-entities (access to financing, social provisions in public procurement, tax-alleviation, etc.).

¹ [Social_and_Solidarity_based_Enterprises.pdf](#).

² Ministry of Labor and Social Policy, *National Social Economy Concept*, http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2013-06//NATIONAL_SOCIAL_ECONOMY_CONCEPT.pdf.

³ *Social enterprises are also:*

- Developed within a specific local context;
- All types of enterprises regardless of their legal structure can be social enterprises so long as they are established and functioning mostly in view of social goals, e.g. cooperatives, local self-supporting enterprises or groups, associations, mutual-support companies, foundations, unions, etc.;
- Located between the traditional private and public sectors; and
- Their key characteristics are social goals combined with the entrepreneurial potential of the private sector.

⁴ These policies are regulated particularly by the Social Assistance Act, which provides inter alia legal opportunity and mechanism for delegation of social services from the municipalities to social services contractors. The amendments in the Social Assistance Act from 2003 differentiate two types of social assistance: provision of subsidy and provision of services. Social services are based on social work and include assistance to people in need in doing everyday activities and social inclusion.

The Directorate "Living Standards, Demographic Development, Policies and Strategies" under the Ministry of Labour and Social Policy has been mandated with the implementation of the Concept on the basis of annual Action Plans⁵ designed by the **National Consultative Economic and Social Council**. This body is charged with the design of overall policies concerning the implementation of the Concept, is appointed by the Minister for Labour and Social Policy and functions according to its Rule of Proceedings. Entries in the National Catalogue of SE-entities are monitored by the MLSP - Directorate pursuant to relevant decisions of the National Council.

The Economic and Social Council (ESC)

The Council was established as a "consultative body expressing the will of civil society organizations regarding the economic and social development" by the **Economic and Social Council Act** approved by the National Assembly in 2001. It was activated during its first plenary session on 10 December 2003 and started its third four-year mandate in April 2012.

It forms actually the "bridge" between citizens and the national government. Its mission is to support such "bridging" so as to facilitate the communication between the society and the national government.

The active operation of the **Economic and Social Council Act** has strengthened its position as a standing institutional form of consultations, dialogue and information to the civil society. The Council expresses and protects civil society interests by communicating agreed statements and proposals submitted by its members to the executive and legislative authorities. In this context, it adopts opinions, resolutions and analyses and organizes public consultations on key economic, social, education, demographic, health or other issues.

2.1 Traditional legal forms of social economy organizations

Till the adoption of the Social and Solidarity-based Enterprises Act No. 240/2018, there was no exclusive legal form for the regulation of social economy organizations in Bulgaria. Consequently, social economy organizations adopted a variety of legal forms, the three most common ones being:

- Cooperatives pursuing a social mission, including cooperatives of disabled people, regulated by the **Cooperatives Act of 1999**;
- Non-Profit Legal Entities (NPLEs,) such as associations and foundations, regulated by the **Not-profit Legal Entities Act of 2002**;
- Specialized enterprises for people with disabilities, regulated by the **Law for Integration of People with Disabilities of 2004**.

2.1.1 The Cooperatives Act of 1999

The **Cooperatives Act of 1999**⁶ regulates the activities of cooperatives in the country⁷. According to its provisions, cooperatives, regional cooperative unions and cooperative companies are organized in **four National Cooperative Unions**:

- 1) *The Central Cooperative Union* consists of consumer cooperatives and represents 155.000 members and 10.300 employees, which belong to 808 cooperatives and 34 regional cooperative unions.
- 2) *The National Union of Agricultural Cooperatives* consists of agricultural cooperatives for production and services with 903 agricultural cooperatives established in the period 1992-1994: 240.000 members provide 16.000 permanent jobs.
- 3) *The National Union of Workers Producers' Cooperatives* comprises small and medium-sized enterprises for cooperative production of industrial goods and provision of services with over 20,000 cooperative members; approximately 15,000 people are employed, including 11,000 workers with disabilities.

⁵ The first Action Plan for Social Economy 2014 – 2015 was adopted in 30.1.2014 by the Council of Ministers; the present Action Plan for Social Economy 2018 – 2019 was adopted in 30.3.2018 by the Council of Ministers.

⁶ Cooperatives Act, <http://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp?idMat=3688> (in Bulgarian).

⁷ Article 1 of the Cooperatives Act defines cooperatives as "associations of individuals which are legal entities and have variable capital and number of members who, through mutual help and cooperation, engage in economic activities to pursue their economic, social and cultural interests".

- 4) *The National Union of Cooperatives of Persons with Disabilities* unites cooperatives of people with disabilities.

The first "cooperative" in Bulgaria appeared in 1890 when Todor Vlaykov and Todor Yonkov from the village of Mirkovo first started a cooperative of savings of rural agriculture workers. Ever since then cooperatives of different kinds and diverse profile started emerging on the territory of Bulgaria – from rural and agricultural cooperatives, to cooperatives of disabled people, people with impaired hearing and sight.

Cooperatives in principle serve the mutual interests of their members⁸; not all cooperatives in Bulgaria have a social or an altruistic mission. The main function of the cooperatives is the promotion of the economic interest and the income of the members. Almost any kind of group is allowed to establish a cooperative with the purpose to protect certain common interest, to develop their field of activity or related activities.

In this context, only cooperatives of persons with disabilities can be regarded as pursuing a social mission⁹, given that deliver societal impact through the people they employ, mainly for people with disabilities.

Par. 3, Article 3 of Act on non-profit-making legal entities

'Non-profit-making legal entities may engage in additional business / commercial activities only provided that they are related to the main field of activities specified in their registration and their income is used to achieve the enterprises' objectives defined in their statute.

2.1.2 The Not-profit Legal Entities (Act of 2002)

The **Not-profit Legal Entities Act of 2002** (known also as the NGO Law)¹⁰ defines two types of non-profit legal entities (NPLEs) - associations and foundations¹¹ - and allows them to engage in economic activity, **subject to certain conditions**:

- The economic activity must be supplementary to the main non-profit activity;
- The economic activity should be related to the non-profit objectives of the entity;
- The scope of the economic activity must be explicitly stated in the Bylaws/Act of Incorporation;
- The economic activity must not be restricted for this legal form by another legal act;
- The income from economic activity must be reinvested for achieving the non-profit objectives of the NPLE and cannot be distributed in any way.

1. NPLEs are established to support non-profit purposes and to perform non-profit activity. They are free to determine their scope of non-profit activity as well as their non-profit purposes, but no distribution of profits is allowed. They can attract external investments under various forms: loans, grants, public subsidies, donations, activity incomes, fundraising.

The NPLEs can be established in one of the two non-profit legal forms:

- An **association** which is an organization made up of a group of individuals (its members), who have decided to come together for a particular purpose¹²;

⁸ The cooperative's purpose must be for satisfying the economic, social and cultural interests of their members. Objects set out in the cooperative's Statute may include a reference to a social enterprise' social aim(s). If the cooperative's Statute do not expressly state objects, the company's purposes are unrestricted and it can undertake any economic activity.

⁹ They must have a relative proportion of people with permanent disabilities.

¹⁰ Non-profit Legal Entities Act, <http://www.bcnl.org/en/articles/866-law-for-the-nonprofit-corporate-bodies-legal-entities.htm>.

¹¹ This Act also distinguishes between organizations acting in the private interest of their members or other persons and organizations whose functions and goals are for the public good. When the Act was enforced, it was not initially clear how the status of organizations acting in public interest would work; as a result, many organizations opted for registering as acting in private interest. Later on, however, most non-profit organizations, except for the community centers (chitalishte), started changing their registration to non-profit legal entities acting in public interest.

¹² Associations are not required to hold a minimum level of capital or assets.

8. **A Cooperative can be dissolved by a decision of its General Assembly.** It could also wind up by a decision of the District Court or at the request of the Cooperative Union, where the Cooperative is a member, when the Cooperative pursues objectives, prohibited by law, or when it is declared bankrupt.

Bankruptcy proceedings shall be initiated for a cooperative which is insolvent and in cases of over-indebtedness.

During liquidation, the liquidator should manage the property so that the debts to third parties (creditors) are paid and to collect payments owed.

9. **The remaining assets on dissolution are, unless the Statute provides otherwise, distributed among the cooperative members in proportion to their share installments.**

The specialized enterprises for people with disabilities

Article 28 of the Law introduced the specific legal type of **specialized enterprises and cooperatives for people with disabilities**, which are defined as legal bodies which:

- are registered under the Commercial Act or the Cooperatives Act, as well as the registry of the Agency for People with Disabilities;
- produce goods or provide services;
- have a relative share of persons with disabilities, in particular:

Specialized enterprises and Cooperatives for	Percentage of the workforce
Blind people	At least 20%
Deaf people	At least 30%
Other disabilities	At least 50%

1. **SEPDs can be established under one of the legal forms available for commercial entities:**

- limited liability company/single member limited liability company;
- joint-stock company/stock company with one owner;
- general partnership company;
- limited partnership by shares;
- limited partnership;
- sole traders.

2. **There is no legal regulation on the purposes that a SEPD may have.** So SEPDs are free to determine any objectives in their founding documents.

To qualify as a SEPD, the enterprise meets its social aspects by promoting the integration of workers with disabilities.

3. The **procedure for establishment of a SEPD** includes:

*Constituent Assembly*¹⁵: the founders (shareholders) gather and decide on the following issues:

- to sign a Memorandum of Association (the main internal governing document);
- to appoint the manager/s and to conclude a managing contract.
- If the shareholder/s¹⁶ should pay the size of his/hers individual shares so that at least 35 per cent of the registered capital must be effectively paid;
- the registration at the Commercial Registry at the Registry Agency in the Ministry of Justice;
- Registration in the Registry with the Agency for People with Disabilities.

¹⁵ In the case of a single member LLC, there is no Constituent Assembly. All these issues are decided by the single shareholder in the Act of Incorporation.

¹⁶ Members have shares. The weight of the members' voting is related to the number of shares they hold.

4. SEPDs are required to have at least one **manager**. They are also able to appoint a supervisor to oversee the management of the company. The manager/s¹⁷ and the supervisor/s of the company are appointed/removed by the General Assembly.

5. **Ultimate control of the company rests with the shareholders.** The shareholders have the right to vote in the General Assembly and this right is bound with the number of shares.

Each shareholder has the right to participate in the management of the company, in the distribution of profits, to be informed of the company's affairs, to review the company's books and to receive a share from the property left after liquidation of the company that is proportional to the shares in the capital.

The General Assembly is able to change the Memorandum of Association/Act of Incorporation; to admit and exclude shareholders; to admit the annual report, to take decision on distribution of dividends; and to elect/dismiss the manager.

6. **The members are represented at the meetings of the General Assembly.** Meetings are convened at least once per year by the manager at its initiative or upon request of the shareholders owning dissolution at least 1/10 of the share capital.

7. **Dividends are distributed on paid-up share capital.** There are no limits on the amount of profit that can be distributed to the shareholders.

8. **SEPDs can attract internal investment** by increasing the registered capital either by increasing the value of the available shares or through issuing new shares and/or admitting new partners.

The General Assembly may take a decision to require the shareholders to make additional monetary instalments (loans) for certain period of time in case the company has losses or the activity requires additional investment.

The SEPD can be dissolved:

- on the expiration of the term set in the articles;
- upon decision of the shareholders;
- through a consolidation or merging with another company;
- upon being declared bankrupt;
- upon a decision of the District Court in cases provided for by law.

Bankruptcy proceedings shall be initiated for **SEPD which is insolvent** and in cases of over-indebtedness of SEPD.

During liquidation, the liquidator should manage the property so that the debts to third parties (creditors) are paid and to collect payments owed.

9. **The surplus assets and capital are distributed among the shareholders** unless the internal governing documents prescribe additional provisions.

10. **The SEPD can convert to a different type of legal form.** In principal, the newly formed company becomes the owner of the assets with no restrictions.

2.2 The different regulation of commercial companies

Social economy organizations (including social enterprises) should be distinguished from the traditional categories of commercial companies, which are regulated by commercial law provisions (established as a separate branch of private law). Bulgarian commercial law is based on the [Bulgarian Commercial Act \(CA\)](#), which entered into force on 1 January 1898 and is founded on the following principles:

- enhanced responsibility of the trader — unlimited joint and several liability;

¹⁷ The Manager's duty is to organise and manage the activities of the company in accordance with the law and the general meeting resolutions and to be the representative of the company. Managers must also avoid conflict of interests.

- the principle of redress (no commercial transaction is gratuitous)¹⁸;
- simplified formalities governing the conclusion transactions.

The General Section of the Commercial Act regulates in detail **three (3) types of companies** (general partnerships, limited partnerships and joint stock companies).

(a) **The general partnership** is formed by two or more persons bound by a commercial purpose under a single **partnership** and unlimited joint and several liability. This responsibility usually means a small number of partners, who are normally relatives or persons who have each other's full confidence. Legal relationship between the members of a general partnership are determined by a partnership agreement, and in absence of such agreement - the provisions of the CA. When no particular person has been specified to manage and sign the papers of the partnership it is assumed that all members have equal rights and obligations.

(b) **The limited partnership** is formed for a commercial purpose, but here one or several of its members have unlimited joint and several responsibility, and one or more of the partners are liable only up to the pre-determined amount that they invested. If only one member has unlimited liability, after his death the company is terminated by law.

(c) **The joint stock company** is a group of persons bound for a commercial purpose to be fulfilled with capital that has been distributed in advance in **equal-sized parts** (shares). Partner is any person who has at least one share. The shareholders are liable up to the number of shares owned, not fully or severally. The number of members of the joint stock company is undefined and can therefore vary, depending on whether the shares are concentrated in more or fewer persons. The maximum number of members is equal to the number of shares (one shareholder holds one share). Joint stock companies enable collection of significant capital exceeding the usual means of general and limited partnerships.

2.3 The Law 240/2018 on Social Enterprises

The **Social and Solidarity-based Enterprises Act No. 240/2018**, passed by the National Assembly on 18 October 2018¹⁹, introduced for the very first time a sound legal recognition of social enterprises²⁰, which has been suggested as an essential condition for developing the 'sector' by many academics, experts²¹ and NGOS²² representatives, on the basis of the following arguments:

- Legal forms/ statuses recognize the specificity of social enterprise and contributes to giving them a clear, precise and easy-to-convey identity;
- The definition of the identity of social enterprise allows policy makers to design and implement specific public policies for social enterprises or social investors, including measures under tax and public procurement law;
- It prevents 'abuses' of the social enterprise brand;
- It helps to identify potential investees for social investors;
- It sets clearly the boundaries between social enterprise and other concepts (e.g. Corporate Social Responsibility)²³.

¹⁸ *The commercial capital always bears interest, it is at the same maximum rate even if otherwise agreed upon beforehand) is dominant in commercial law and follows the Roman maxim the money of the merchant is worth more than that of the non-merchant.*

¹⁹ *This Act was approved by the Bulgarian government on June 2018. "It aims to develop the social and solidarity economy as an economic sector that will improve access to employment and training of people from vulnerable groups, create conditions for raising their standard of living, and reduce social inequality," the government said in a statement.*

²⁰ *The Act shall enter into force 6 months after the publication of a specific methodology for valuation of social added value, which shall be issued by the competent Minister of Labour and Social Policy after 6 months from its promulgation.*

²¹ *See in particular Dulevski L., Analysis of Social Enterprises and Social Entrepreneurship, 2013 and Terziev V., Bencheva N., Arabska E., Stoeva T., Tepavicharova M. and Nichev N., "Implications on Social Entrepreneurship Development in Bulgaria", 2016.*

²² *It should be noted here that the Non-Profit Legal Entities Act which has been in force since 1st of January 2001 (<http://www.bcnl.org/en/articles/866-law-on-nonprofit-legal-entities.html>) gives to NGOs the opportunity to perform economic activities.*

²³ *See in particular Ilieva - Koleva D. and Dobрева J., Social Entrepreneurship as a form of social responsibility in Bulgaria, Mega Trends, 2015, Vol. 12 (2), p. 123-136.*

2.3.1 Key principles and definitions

(1) The **Social and Solidarity-based Enterprises Act No. 240/2018** provides for public policies related to social and solidarity economy, the types of relevant organizations²⁴ and the measures for the promotion thereof, as well as the conditions and procedures of the activity of social enterprises. Its **aim** is to promote the development of a social and solidarity economy as a branch of the economy with special rules for:

- improvement of access to employment and training to acquire or improve professional qualification aimed to raise the living standard of the persons referred to in par. 4 of Article 7;
- the creation of conditions for support of the social inclusion and independent lifestyle of the persons pursuant to par. 4 of Article 7;
- reduction of social inequality and sustainable territorial development.

Social and solidarity economy:

a form of entrepreneurship aimed at one or several social activities and/or social goals, including by the production of various goods or the provision of services in cooperation with state or local authorities, or independently

It is based on the following **principles**:

- advantage of social before economic goals;
- association for public and/or collective benefit;
- publicity and transparency;
- independence from state authorities;
- participation of the members, workers or employees in managerial decision-making.

(2) The Act includes binding **definitions** for the following terms:

"Social enterprise": an undertaking that, regardless of its legal organizational form, has the main object of its activity the production of goods or the provision of services and combines economic results and social goals, achieves measurable, positive financial added value, is managed transparently with the participation of the members, workers or employees in decision-making, and engages in its economic activity with part of the average payroll of staff being persons under par. 4 of Article 7 and/or with profit predominantly spent on the implementation of social activity and/or towards a social goal according to the articles of association or the statutes.

"Social added value": the social effect achieved for the target group as a result of the activity of the social enterprise, taking into consideration both the positive and the negative changes and accompanying effects as a result of other actions or lack of actions on the part of the social enterprise.

"Social goal": a goal in support of persons pursuant to par. 4 of Article 7 in respect to their employment, social inclusion, raising of their living standard, improvement of their access to education and professional qualification, and protection of their rights, as well as improvement of the living environment by protection of the environment and biodiversity, and in support of ecological balance.

"Social activity": any activity producing social added value as established under the methodology under par. 1 of Article 7 and one that is aimed to achieve a social goal in support of the persons under Item 4 of Article 7 and their social inclusion, higher living standard, improved access to the labour market and to education, and protection of their rights, as well as to improve the living environment by environmental protection and biodiversity, and in support of ecological balance.

"Appropriate job": a job that corresponds to the education and/or qualification, and/or the professional experience of the person, as well as to his/her medical condition, where that is located in the same settlement or up to 50 km away from that, providing there is appropriate public transport, for a period of up to 12 months from the date of registration of the person at the Labor Exchange Directorate. After

²⁴ *Art. 5 states that: "The subjects of social and solidarity economy shall include cooperatives, not-for-profit legal persons operating for public benefit and social enterprises".*

that period “appropriate job” means that which corresponds to the medical condition of the person, if that is located in the same settlement or up to 50 km away from that, providing there is appropriate public transport.”

“**Electronic platform**”: a single, central, public web-based information system that provides free communication by sending digital notifications between social partners and other stakeholders regarding future activity.

“**Long-term unemployed**”: the persons in the sense referred to by par. 2 of § 1 of the Supplementary Provisions of the Employment Promotion Act.

“**Homeless person**”: a person who does not own an own home, is incapable of renting a home with own means and has not been accommodated in a municipal domicile under the procedure of the Municipal Property Act and or who, because of accidental force majeure circumstances (fire, natural disaster, collapse of building and others) has remained without shelter.

2.3.2 Types of Social Enterprises

Social enterprises are categorized in two types: Class A and Class A+.

1. Class A Social Enterprises

A **Class A social enterprise** is any social enterprise, regardless of its legal organizational form, that meets the requirements pursuant to the following conditions 1, 2 and 3 or conditions 1, 2 and 4:

1. engages in social activity that produces social added value determined according to a methodology issued by the Minister of Labor and Social Policy²⁵;

2. is managed in a transparent manner with the participation of the members, workers or employees in decision-making under a procedure established in the articles of association, the statutes or another statutory document;

3. the positive financial balance of the enterprise after taxes for the last reported period shall be spent over 50% and no less than BGN 7,500 for social activity or purpose²⁶;

4. no less than 30% and no less than three of the persons employed at the enterprise at the starting date of legal labor relations shall be:

- people with permanent disabilities;
- long-term unemployed eligible to receive monthly social aid according to the Social Assistance Act and the Rules of Implementation thereof;
- persons under 29 years of age without previous professional experience;
- persons accommodated outside their families under the procedure of Article 26 of the Child Protection Act, including after their accommodation has ended;
- unemployed persons over 55 registered at the Labor Exchange Directorate;
- persons raising children with permanent disabilities and receiving aid pursuant to Article 8e of the Family Allowances for Children Act;
- persons who have served a prison sentence for a period of no less than 5 years where their penalty has expired in the last three years after employment;
- persons with alcohol or drug addiction who have successfully completed treatment or a psycho-social rehabilitation programme in the last two years prior to appointment to a job, which is attested by a document issued by the persons where the treatment of psych-social rehabilitation occurred;

²⁵ This methodology is an approach common to all social enterprises applied to identify the model specifics, social goals, economic and social environment, stakeholders, effective use of invested resources, direct and indirect effect of the activity in support of a target group and/or achievement of a social goal, as for example total amount of costs for social activities/social goals over the year, per cent of taxable financial result after taxes reinvested in social activities, number of employed persons, and others.

²⁶ This condition shall be considered met where the positive financial account balance of the enterprise after taxes has been reinvested in the enterprise itself if its main activity is social in the sense referred to by this Act.

- homeless persons in the sense referred to by section 1 of § 1 of the Supplementary Provisions;
- aliens who have been granted asylum in the Republic of Bulgaria under the procedure of the Asylum and Refugees Act in the last three years after employment;
- persons who have been granted special protection status under the procedure provided by the Fight against Human Trafficking Act;
- persons victims of domestic violence in the sense referred to by the Protection from Domestic Violence Act.

2. Class A+ Social Enterprises

A **Class A+ social enterprise** is any social enterprise, regardless of its legal organizational form, that meets the requirements pursuant to Article 7 or the conditions for a Class A social enterprise, as well as one of the following additional conditions:

- the social added value occurs entirely within the administrative boundaries of municipalities that have a level of unemployment for the previous year equal to or higher than the average for the country as compared to the existing statistical data at the date of submission of the application;
- over 50% and no less than BGN 75,000 of the positive accounting financial balance of the enterprise after taxes is spent on social activity²⁷;
- no less than 30 employees are persons as referred to by Item 4 of Article 7 and have worked at the enterprise non-stop in the last six months.

2.4 Public supportive policies for social economy organizations

- ☑ The **Fund “Rehabilitation and Social Integration”**²⁸ may provide funding for the following activities:
 - Maintenance of the Fund – not more than 5% of the raised fund;
 - Support to disabled people for purchase and repair of technical support instruments and equipment;
 - Month subsidies for young people (to 18 years age) with permanent disabilities;
 - **Subsidies for specialized enterprises or cooperatives of disabled people**;
 - Building of infrastructure for access of people with disabilities;
 - Financing of projects and programmes for professional training and vocation for disabled people;
 - Culture, sport and tourism for disabled;
 - Financing of project for rehabilitation and social integration.

²⁷ This condition shall be considered met where the positive financial account balance of the enterprise after taxes has been reinvested in the enterprise itself if its main activity is social in the sense referred to by this Act.

²⁸ The Fund was established by the Disabled People Protection, Rehabilitation and Social Integration Law and is a legal body of public law supervised by the Ministry of Labour and Social Policy.

- ☑ The *Law for Integration of People with Disabilities of 2004* provides in art. 28 par. 2 that:

“The specialized enterprises and co-operatives of people with disabilities might be funded by the Agency for people with disabilities²⁹ through earmarked projects and programmes under the provisions of the Rules for implementing this Law”.

- ☑ **Tax incentives:** There are few tax incentives available to organizations that use legal forms other than cooperatives for people with disabilities³⁰ or specialised enterprises for people with disabilities. NPLEs such as associations and foundations benefit from some tax incentives but are not exempt from tax on dividends that NPLEs receive as a shareholder in a commercial company. This is notwithstanding the fact that NPLEs are required to use such income to further their, often social, purpose.

Art. 35 of the Cooperatives Act

“Cooperatives and cooperative unions are not charged with any taxes regarding their establishment, reorganization, shutdown and liquidation”

In addition, the **Public Procurement Law** contains favorable arrangements for people with disabilities, as Article 12 provides that³¹:

The Council of Ministers, upon proposal of the Minister of Labour and Social Policy shall determine by decisions:

1. a *list of the goods and services according, which are intended for awarding to specialized undertakings or cooperation of disabled people*, which basic purpose is social and professional integration of disabled people or people in unfavorable situation;
2. *programmes for creating protected jobs* within the frames of which the contracting authorities have the right to keep procurements.

Other strategic documents providing measures to support the development of the social economy (including social enterprises) in Bulgaria:

- ☐ **Action Plan for the Implementation of the Social Economy during the Period 2018-2019³².** The document defines activities that will contribute to the development of the social economy and social entrepreneurship in Bulgaria. The Plan foresees that some of the activities will be implemented independently of government bodies, while others will be implemented in cooperation with stakeholders in the non-governmental sector, the social partners, employers' associations and others. In any case, the main objective of the foreseen measures is to contribute to the creation of the social enterprises sector in the country and to give priority to the development of all these conditions that create a positive change in the operational environment of social enterprises.

²⁹ The Agency was also established by the Law for Integration of People with Disabilities of 2004 as an executive agency to the Minister of Labour and Social Policy. It is charged with the implementation of the state policy for integration of people with disabilities by:

1. approving production, import, sales and maintenance of supportive devices, appliances and facilities, and controlling adherence to the approved criteria and standards for provision of supportive devices;
2. keeping a Register of the specialised enterprises and co-operatives of people with disabilities;
3. participating and mandatory issuing an opinion in drafting legislation related to people with disabilities;
4. developing programmes and funding projects for encouraging the business initiative of people with disabilities and business initiative which shall benefit people with disabilities;
5. perform additional activities provided by act of Council of Ministers.

³⁰ According to the Corporate Income Tax Act, cooperatives are partly exempted from corporate taxation – 60% of the tax /the tax is 10% of the annual corporate incomes of the companies.

³¹ Pp. 5, <http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2018-03//18RH151prEN.pdf>

³² <http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2018-03//18RH151prEN.pdf>

- ☐ **National Reform Program 2011-2015³³** It provides for measures such as the development of a Manual on the legal forms that social enterprises can take the development of a framework for the active life of elderly, the support of vulnerable groups and of new and existing social enterprises.
- ☐ **National Youth Strategy 2012-2020³⁴**. It states that public-private sector partnerships and social entrepreneurship in the youth services sector should be encouraged so as the professional development of young people to be enhanced.
- ☐ **National Strategy for Poverty Reduction and Social Inclusion 2020³⁵**. It provides for the encouragement of partnerships, taking advantage of the opportunities offered by the social economy to meet the challenges of poverty reduction and social exclusion.

³³ National Reform Programme 2011-2015, Ministry of Finance, <http://www.minfin.bg/en/page/573>

³⁴ http://mpes.government.bg/Documents/Documents/Strategii/strategy_youth_2012-2020.pdf [BG version]

³⁵ <http://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=9429>

3. Sources of SE's funding in Bulgaria and in Greece

3.1 Funding, available through the EU funds

The European Structural and Cohesion Funds (in particular the European Social Fund - ESF) are considered as the main sources of funding for the Social Entrepreneurship sector, since Bulgaria has joined the European Union in 2007.

There are three options funding: through the Operational Programmes (on National level), through European Territorial Cooperation/IPA Programmes and through EC Programmes.

3.1.1 Funding through the Operational Programmes on National level in Bulgaria

In particular, in the Operational Programme "Human Resources" 2014-2020³⁶, with funding for social inclusion amounts to 658 million BGN in Bulgaria over the period 2014-2020, which is almost double the amount from the previous period (2007-2013), 382 million BGN?

The main priority, which aims specifically Social Entrepreneurship is included in axis "Promoting social entrepreneurship and professional integration in social enterprises and stimulating the social economy to facilitate access to employment", where priority is given to limiting the poverty and stimulating social inclusion.

Under the Operational Programme "Human Resources" 2014-2020, has been launched three calls for Development of Social Entrepreneurship (two of them was cancelled). The purpose of the procedure Development of Social Entrepreneurship is to facilitate access to employment and to ensure it support for the social inclusion of vulnerable groups by creating appropriate conditions for their professional integration in the sphere of the social economy. The call Development of Social Entrepreneurship had allocated 15 mln. BGN as funding with individual grants between 50 000 and 391 166 BGN and the co-financing rate is 100%.

Programme's Funding is addressed to the following eligible applicants:

- Social Enterprises;
- Employers;
- Specialized enterprise for people with disabilities;
- Cooperation of persons with disabilities;
- Municipality or municipal district;
- Provider of social services;
- NGOs.

Potential partnerships are allowed, but not obligatory. Partner's organizations will be covered only staff costs.

The main target groups are:

- Persons disadvantaged on the labor market and other socially excluded persons;
- Representatives of different communities employed in Social Enterprises, cooperatives and specialized enterprises for people with disabilities;
- Persons employed in institutions and organizations related to Social Entrepreneurship.

³⁶ Operational Programme Human Resource Development 2014-2020, <https://esf.bg/>

Activities, which are supported aim at providing support for creating new and expanding the activity of already existing social enterprises, specialized enterprises and cooperatives of people with disabilities in connection with the provision of employment through:

- Psychological support and motivation of persons from vulnerable groups to be included in employment;
- Social and professional integration of representatives of vulnerable groups in the Social Economy;
- Providing training to persons for whom employment is provided in the social enterprises, specialized enterprises and cooperatives of people with disabilities;
- Provision of a mentor by the employer for newcomers. Every mentor responds for a minimum of 1 and a maximum of 7 people – representatives of the target group.
- Equipping newly created jobs and, where appropriate, their own adaptation for people with disabilities;
- Provide training to improve management and business skills for increasing the efficiency of management of social enterprises, specialized ones enterprises and cooperatives of people with disabilities;
- Support for employment for up to 12 months;
- Exploring the demand and the possibilities for marketing the manufactured goods and the services provided;
- Social marketing and promotion of social economy and Social Entrepreneurship.

3.1.2 Funding through the Operational Programmes on National level in Greece

According to **Greek National Strategic Reference Framework of 2014-2020**³⁷, the provision of supportive services for the development of Social Cooperative Enterprises is an action that can be supported through three options:

- 1 from the Operational Programme "Human Resources Development, Education and Lifelong Learning" (under Priority Axis 2 "Improving employment prospects and skills development of human resources" - Specific Objective 9.5 (i) "Creating New Jobs by Enhancing the Establishment and Operation of Social Enterprises")
- 2 from the Operational Programme 'Competitiveness, Entrepreneurship and Innovation' (actions to boost entrepreneurship)
- 3 from the Regional Operational Program of the Region in which enterprises are or will be established (implementation of actions of the **Regional Strategy for Social Integration**³⁸), with the aim of combating poverty and social exclusion at regional level, implemented by all Regions on the basis of the principles of the National Strategy and international best practices, exploiting resources of the **Thematic Objective 9 "Promoting social inclusion and combating poverty and all discrimination"**.

3.1.3 Funding through European Territorial Cooperation and Operational Programmes

Funding through European Territorial Cooperation Programmes for Social Entrepreneurship has been dedicated mainly through INTERREG V-A Greece - Bulgaria 2014-2020 Programme. The other European Territorial Cooperation Programme (INTERREG

³⁷ It was approved by Commission Decision C (2014) 7801 of 29.10.2014 and its total budget is approximately 19.89 billion euros of EU Assistance 24.79 billion euros of estimated total public expenditure.

³⁸ Regional Strategies are basically a new tool for social planning and programming of policies for combating poverty and social exclusion at regional level, implemented by all Regions on the basis of the principles of the National Strategy and international best practices, exploiting resources of the Thematic Objective 9 "Promoting social inclusion and combating poverty and all discrimination" in the framework of the 13 Regional Operational Programmes of 2014-2020. See Ministry of Labor, Social Security and Welfare, National Strategic Framework for Social Inclusion, December 2014, pg. 121.

V-A Romania – Bulgaria 2014-2020 Programme), Transnational Programmes (Danube 2014-2020, BALKAN-MED 2014-2020 or Black Sea 2014-2020) or IPA Cross-Border Cooperation Programmes (Bulgaria – Turkey 2014-2020, Bulgaria – Serbia 2014-2020 or Bulgaria – FYROM 2014-2020) does not have the Social Entrepreneurship as specific priority. However, it is possible to apply for other priorities (like Competitiveness, Tourism or Youth), where Social Entrepreneurship could be proposed as viable idea.

3.2. Funding through the EC Programmes

3.2.1 Employment and Social Innovation (EaSI) programme

The **Employment and Social Innovation (EaSI)**³⁹ programme is a financing instrument at EU level to promote a high level of quality and sustainable employment, guaranteeing adequate and decent social protection, combating social exclusion and poverty and improving working conditions. EaSI is managed directly by the European Commission. It brings together three EU programmes managed separately between 2007 and 2013: PROGRESS, EURES and Progress Microfinance.

As of January 2014, these programmes form the three axes of EaSI. They support:

- Modernisation of employment and social policies with the PROGRESS axis;
- Job mobility with the EURES axis;
- Access to micro-finance and social entrepreneurship with the Microfinance and Social Entrepreneurship axis.

The main objectives of EaSI are:

- Strengthen ownership of EU objectives and coordination of action at EU and national level in the areas of employment, social affairs and inclusion.
- Support the development of adequate social protection systems and labour market policies.
- Modernise EU legislation and ensure its effective application.
- Promote geographical mobility and boost employment opportunities by developing an open labour market.
- Increase the availability and accessibility of microfinance for vulnerable groups and micro-enterprises, and increase access to finance for social enterprises.

In pursuing these objectives, EaSI will:

- Pay particular attention to vulnerable groups, such as young people,
- Promote equality between women and men,
- Combat discriminations,
- Promote a high level of quality and sustainable employment,
- Guarantee adequate and decent social protection,
- Combat long-term unemployment,
- Fight against poverty and social exclusion.

The total budget of Employment and Social Innovation for 2014-2020 is 919,469,000 EUR.

3.2.2 ESF - European Social Fund

ESF (European Social Fund) is an important Fund for the Social Economy and the development of its institutions. ESF is in line with the objectives and action of social enterprises, since its main objective is to **create opportunities for quality and stable work for European citizens**, especially for those who are unable to work because they belong to vulnerable groups such as **disabled, refugees, migrants, etc.** Its operation is based on the investment in Europe's human capital - its employees, young people and job seekers. ESF **yearly funding of € 10 billion**.

European Union allocates ESF resources to member states, in order to fund national operational programmes. A key feature of ESF funding is the fact that it finances projects involving bodies, social enterprises and non-profit organizations.

The ESF has been designed and implemented through the cooperation of the European Commission and national governments of the Member States, i.e. projects co-funded by ESF in 50% - 85% or 95% in exceptional cases by national or regional authorities⁴⁰.

3.2.3 The European Globalization Adjustment Fund

This European Fund seeks to help people who are out of the labor market due to globalization and the economic crisis in order to reintegration into social, economic and business life⁴¹.

The objectives of the Fund are:

- Support on Job search.
- Provide Career advice.
- Provide education, training and retraining.
- Provide guidance.
- Development of entrepreneurship and the establishment of new enterprises.
- Provide training, mobility / resettlement, subsistence, etc.

3.2.4 Europe's programme for small and medium-sized enterprises COSME

The objective of the COSME programme is to facilitate the participation of small and medium-sized enterprises in development projects and to enable their access to funding, as well as bank loans through credit guarantees by official European Institutions⁴².

COSME helps enterprises to **access markets** across and beyond European Union. It helps small and medium-sized enterprises to **find business and technology partners** and provides them with services to inform entrepreneurs about **European legislation** and the **business opportunities**. Moreover, it supports entrepreneurs, especially young people, women, people with disabilities, refugees, etc., to develop and practice their entrepreneurial skills. The programme aims to develop innovative business ideas and practices and to enhance competitiveness by improving administrative and Union legislation.

³⁹ Employment and Social Innovation (EaSI), <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1081>

⁴⁰ <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=en>

⁴¹ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=326>

⁴² https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en

3.3 State and private sources of funding in Bulgaria

3.3.1 State aid

One of the most significant challenges for social enterprises in Bulgaria is their limited access to funding.

Bulgarian State Aid is defined as follows (Marinova T., 2018):

The main state aid for social enterprises is provided by the financial instrument "Small credit at common risk", the budget of which amounts to 53 million BGN. This instrument is managed by the Financial Instruments Company – EAD in Bulgaria, which provides loans to intermediaries, which it is possible to extend at zero interest rate under certain conditions. Intermediate co-financing is based on the market rate, while loans are provided for up to 10 years. The amount of individual micro-credits ranges from 5,000 to 48,895 leva in Bulgaria. The loans are intended for the establishment or exploitation of existing social enterprises.

The Bulgarian Development Bank has recently signed an agreement with the European Investment Fund to take part in the Social Impact Accelerator (SIA) initiative. Its aim is to create a sustainable stock market for social enterprises, which will make them more economically independent and market-oriented.

In addition, the Bulgarian Development Bank provides loans to credit cooperatives of mutual assistance for private farmers that are members of the national cooperative "Evrostart". All members of the cooperative are eligible for such loans and the maximum amount of credit is 1,500,000 Leva of Bulgaria. Loans are provided up to a maximum of five years. In addition, the Bulgarian Development Bank extends investment loans for agricultural machinery, other machinery, facilities and transport equipment for members of cooperatives.

Participation in the "Social Impact Accelerator" (SIA) initiative

The Social Impact Accelerator (SIA) is the first pan-European public-private partnership addressing the growing need for availability of equity finance to support social enterprises⁴³. SIA is a first step in the EIB Group's (European Investment Bank and European Investment Fund) strategy to pioneer the impact investing space and respond to the wider EU policy aim of establishing a sustainable funding market for social entrepreneurship in Europe. This segment of the business world is becoming increasingly instrumental in promoting social inclusion, providing alternative sources of employment for marginalised social groups, and contributing to growth. These positive results underline the importance of SIA's aim to build up the existing market infrastructure for social impact investing in such a way that this emerging asset class is placed on a path to long-term sustainability.

The Social Impact Accelerator reached its final closing in July 2015 at the size of EUR 243m, combining resources from the EIB Group and external investors, including Credit Cooperatif, Deutsche Bank as well as the Finnish group SITRA and the Bulgarian Development Bank(BDB).

The Social Impact Accelerator operates as a fund-of-funds managed by European Investment Fund and invests in social impact funds which strategically target social enterprises across Europe. In the context of the SIA, a social enterprise shall be a self-sustainable SME whose business model serves to achieve a social impact. It shall provide an entrepreneurial solution to a societal issue based on a scalable approach, and shall have a measurable impact.

Its aim is to create a sustainable stock market for social enterprises, which will make them more economically independent and market-oriented.

3.3.2 Bulgarian Center for Nonprofit Law

The **NGO Entrepreneurship Program** implemented by the Bulgarian Center for Nonprofit Law (BCNL⁴⁴), with the support of the America for Bulgaria Foundation and the UniCredit Foundation in cooperation with UniCredit Bulbank and TELUS International Europe. The programme allocates 20,000 EUR to social enterprises in an annual competition for the best business plan for NGOs.

⁴³ Social Impact Accelerator (SIA) Initiative of the EIF, http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/sia/index.htm

⁴⁴ <http://bcnl.org/trainings/kandidatstvoy-v-programata-predpriemachestvo-za-nestopanski-organizatsii-20192020.html>

The Programme is suitable for:

- All non-governmental organizations (including Social Enterprises) that develop or intend to develop business to support their mission and goals;
- Non-governmental organizations (associations, foundations, social enterprises, community centers, etc.) can apply if:
 - There are at least two successfully implemented projects / initiatives alone or in partnership (the projects can be both non-profit and economic);
 - Has an annual revenue of more than 5,000 BGN for the last two years – 2017 and 2018 (the requirement is for both non-profit and business revenue, and on the form you will have to specify separately the amount of income only from business activity for the two respective years).

The Programme has *three stages*:

1. Through training sessions and individual consultations between September and November 2019, the participants in the first stage of the Programme will improve their organization's business plans and the presentation skills. Two training sessions (two or three days) and individual consultations are planned according to the needs of each participant.
2. By December 20th, each participant will be able to send the organization's final business plan for inclusion in the second stage of the NGO's Best Business Plan 2020 Programme. Business plans will be reviewed and evaluated by a jury composed of representatives of the Programme's partners; The winners of the "Best Business Plan for NGOs" Competition 2020 will be announced on official ceremony, where will be given prizes. Traditionally, the ceremony takes place in February and is accompanied by the Social Entrepreneurs' Market "Little Is Many".
3. The third stage in the Program - "Lab4e - Mentoring Program for a Successful Start" is where the Competitors will receive additional training and mentoring support from business experts in the period March-September 2020.

The successful applicants are expected to be announced by August 2019.

3.3.3 National Cooperative "Evrostart"

The **National Cooperative "Evrostart"** provides loans with maximum amount of credit 1,500,000 BGN to a maximum of five years to members of the cooperative. The National Cooperative is established in 2001 in Bulgaria as a voluntary cooperative structure, uniting other cooperatives like "Mutual Agricultural Credit Associations of Private Owners" and "Mutual Credit Cooperatives of Private Farmers"⁴⁵.

Cooperatives, members of the Union, retain their legal and economic autonomy by joining together to achieve the common objectives and tasks, observing the principle of freedom of association and the community of interests and observing the provisions of the Cooperatives Act.

National Cooperative "Evrostart" functions as a specialized expert body, a methodological manager, an intermediary and a co-ordinator regarding the activities of the cooperatives, enhancing the members qualification norms, providing information on the activities and priorities of the member cooperatives, contacts and cooperation with international organizations and institutions etc.

The National Cooperative "Evrostart" vocation is to protect the interests of its member credit cooperatives before national institutions, to facilitate their access to funds and other forms of agricultural financing, to cooperate through a system of measures to limit activity risk and to approximate the European standards in the sector, including. and for the adequate legal regulation of their activity.

⁴⁵ National Cooperative "Evrostart", <http://www.evrostart.org/bg/about>

3.3.4 Reach for Change institution

The **Reach for Change institution** was established in Sweden in 2010 and today it has presence in 18 countries and 3 continents and supports social entrepreneurs in developing sustainable business models. It is a non-profit organization founded by the Kinnevik Group and Sara Damber (Social Entrepreneur) to improve children's lives. Its goal is to find and develop 'Leaders for Change' - local social entrepreneurs, aiming at developing innovations that solve the issues children face. Reach for Change operates in Bulgaria since 2014.

Reach for Change supports social entrepreneurs in developing sustainable business models⁴⁶. Part of it is the provision of start-up capital. The financial support Reach for Change provides aim to help the developer concentrate fully on the development and expansion of its core business and achieve sustainability. Normally, the level of funding is gradually decreasing as it is expected the developer to develop other sustainable sources of income.

Entrepreneurs are supported to innovate through funding for business development and for exploring networking opportunities.

Financial support aims to help one entrepreneur to fully focus on the development of its core business and to create the necessary conditions in order to remain sustainable. Typically, the level of funding is gradually decreasing as the entrepreneur is expected to develop other sources of sustainable revenue. This requires guidance, training and tools in areas such as strategic planning, impact assessment and leadership development. Social entrepreneurs get in touch with personal consultants from their business partners who provide empirical knowledge and strategic advice. They are given access to their business partner network, including potential investors, media contacts and other valuable interconnections.

3.3.5 Rinker Center

The **Rinker Center** is another annual funding initiative launched in Bulgaria by the **BCause Foundation** in 2014. It provides **grants** to social and traditional businesses to carry out economic activities that have a positive impact on people's lives in various fields such as health, culture and values, education and training, social inclusion and human rights, etc.

The Rinker Center mission is to promote education, lifelong learning and support entrepreneurship and business development in Bulgaria.

Its programs are aimed at creating opportunities for sustainable employment, enhancing competitiveness, adding value and innovation, in order to improve the quality of life in Bulgaria with a focus on rural areas. Rinker Center supports the upgrading training and qualification of Bulgarian teachers, stimulating the use of the latest technologies, interactive teaching methods and understanding of students with special needs - disabilities, learning difficulties, ethnic minorities. The Center also supports the development of active young people and children.

The main activities of the Center are:

- Support for start-up entrepreneurs
- Youth entrepreneurial training
- Child Financial Literacy Programs
- Specialized Programmes

The Rinker Center has launched specific initiatives (accelerators), which support and encourage entrepreneurial ideas (including social entrepreneurship):

⁴⁶ Reach for Change – Bulgaria, <http://bulgaria.reachforchange.org/bg/>

The **Rinker Youth Challenge** aims to support the development of entrepreneurial worldview and leadership skills among young people - start-up entrepreneurs. It is expected more than 500 young people to take part in the different stages of the programme and to come up with new knowledge, new friendships and prepared to do business planning and encouraged for public speaking⁴⁷.

The Rinker Youth Challenge is aimed at:

- Upper secondary school or college/university students;
- Recently completed secondary or tertiary education;
- Age between 17 and 26 years old;
- Initiative young people with ideas and desire for entrepreneurship;

The participants will receive:

- Entrepreneurial courses and Mentorship;
- Developing business concepts and plans;
- Public speaking to explain ideas, attract funding or influencing others;
- Up to four prizes from 20 000 BGN.

The Rinker Youth Challenge started with six Regional Forums "Join the Challenge". The "Mixer" (4-day camp) in Sofia was held during March 2019 and the Accelerator in April 2019.

One of the other initiatives, **Academy for Local Entrepreneurs** is aimed for people with entrepreneurial ideas from Blagoevgrad, Kardzhali and Haskovo Districts, which are within the area of intervention of the European Territorial Cooperation Programme INTERREG V-A Greece – Bulgaria 2014-2020 Programme as well with prize fund of 24 000 BGN.

The Rinker Center also provides **trainings "Knowledge and Skills for Successful Business"**, which targets:

- Unemployed and working people (but not entrepreneurs or self-employed);
- Students;
- Young and Elderly;

Specific requirement is the participants to have graduated at least middle school.

The trainings aim to provide:

- Forming an idea(s);
- Understanding the complexity of running a business;
- Elaborate a business plan that is understandable to the participant as well as to potential investors;
- Receive individual help to register the participant's business;
- Receive support from a professional in the first difficult months of business development;

3.3.6 Family Economic Success Programme (by Trust for Social Achievement)

The **Family Economic Success Programme** sponsored by the **Trust for Social Achievement** and is aimed to individuals (specifically from Roma Community), who wants to develop economic activity (entrepreneurship, social entrepreneurship, etc.) but lack skills, knowledge, or pathways to do so. Trust for Social Achievement (TSA)

is dedicated to helping people in Bulgaria reach their full potential by creating opportunities for disadvantaged groups, with a focus on the Roma, 72% of whom currently live below the poverty line⁴⁸.

⁴⁷ Rinker Youth Challenge – Bulgaria, <https://www.rinkercenter.org/bg/accelerators/rinker-youth-challenge.html>

⁴⁸ Trust for Social Achievement, <https://socialachievement.org/en/>

Trust for Social Achievement is a grant-making, non-governmental organization dedicated to reducing poverty and decreasing achievement gaps. Toward this end, Trust for Social Achievement supports activities in four program areas: First Foundations, Early Learning and Care, Educational Achievement, and Family Economic Success.

As a pioneer and an incubator for new approaches and ideas, Trust for Social Achievement tests how best to tackle deeply rooted achievement gaps. Achieving scale and sustainability will take time and cooperation. This is why TSA values partnership and the creation of networks and coalitions of like-minded allies.

Finally, an alternative source of funding for social enterprises is the Open Society - Bulgaria Foundation grants, aimed at companies working to promote the social inclusion of disadvantaged social groups, including Roma.

The Family Economic Success Programme is designed to help beneficiaries who want to increase their income, but lack skills, knowledge, or pathways to employment. We begin by focusing on projects that bolster the entire family, such as support for the start and expansion of family businesses and small farms, through hands-on mentoring and support, together with access to capital.

Special attention is also directed toward youth. Many lack the skills needed to connect with the labor market. This includes hard skills as well as soft skills such as communication, teamwork, critical thinking, and problem solving, with one fourth of all employers citing soft skills as a reason for difficulty in filling a vacancy. For this reason Trust for Social Achievement has supported projects that help young people to develop a variety of hard and soft skills as well as deepen necessary knowledge for a specific profession.

Lastly, given that discrimination continues to play a role, Trust for Social Achievement is also working closely with employers to address stereotypes and to create better pathways for minorities to access employment opportunities.

Trust for Social Achievement *aims to promote opportunities that help Bulgaria's most disadvantaged citizens achieve educational and economic success.* When selecting projects to support, Trust for Social Achievement is guided by the following **principles**:

- ⇒ integrity
- ⇒ transparency
- ⇒ scalability
- ⇒ effectiveness.

Trust for Social Achievement reviews Small Grant Applications as well as Standard Grant Applications throughout the year, as our grant review process presumes collaborative planning between the Trust for Social Achievement team and grantees. As a start, Trust for Social Achievement advises applicants to first email project outlines (in accordance with our Guidelines for Small Grants Application or Guidelines for Standard Grants Application.) Applicants submitting outlines that correspond to the priority goals established for one or more of TSA's program areas (Early Childhood Development, Educational Achievement, Family Economic Success) may be contacted for further information.

After applicants have successfully passed through the first round of evaluation, they may be asked to submit a full Grant Application and Grant Budget. The Trust for Social Achievement will not review full Grant Applications from applicants that have not successfully passed through the first round. Applicants may expect an initial response from the TSA within one month of submitting their project outline.

3.3.7 America for Bulgaria Foundation Business Enabling Environment and Vibrant Communities support

America for Bulgaria Foundation is founded in 2009. The America for Bulgaria Foundation works in partnership with Bulgarians to support the country's private sector and democratic institutions⁴⁹. The America for Bulgaria Foundation seeks to

enhance the longstanding legacy of goodwill and friendship between the American and Bulgarian people to promote the US – Bulgaria people-to-people contacts. Through its grants and programs, the Foundation represents the generous spirit of the American people and embodies the highest standards of US ethical conduct, transparency, and core values.

Each year America for Bulgaria Foundation (ABF) donates about 20 million USD out of its \$400 million endowment. The corpus is invested to allow America for Bulgaria Foundation to continue as a perpetual foundation in its five key areas of interest:

- Business Enabling Environment
- Developing and Retaining Human Capital
- A Level Playing Field
- Independent Media
- Vibrant Communities

Some of these **areas of interest** are having as priorities:

- Foster the adoption of market-oriented policies to improve the business and innovation environment. Create local capacity to analyze current economic policies and invest in leaders who drive positive change to enhance the business environment.
- Expand opportunities through training. Provide multiple levels of training for entrepreneurs and small businesses. Support programs for new career track development in industries with labor shortages.
- Prepare students and workers for jobs. Help students acquire the skills that will contribute to the value-added, knowledge-based sectors of the global economy. Foster their interest in science, technology, engineering, and math (STEM) careers by strengthening their critical and logical thinking skills, digital literacy, English language proficiency, and problem-solving and coding skills.
- Increase family economic success. Initiatives help low-income families obtain the skills and job opportunities that lead to economic independence and success. They support targeted micro-credit and entrepreneurship programs and promote legalization of long-standing communities and home ownership.

3.4 State sources of funding in Greece

In Greece, although state aid for social cooperative enterprises is limited, there are programmes aiming at supporting the development, as well as the establishment of this kind of enterprises through employment financing actions.

The aim of the grants is **to strengthen the business structure** of start-ups or existing social enterprises, **to create new employment opportunities** for vulnerable population groups, **to implement vocational training and other inclusion actions** for the social and employment integration of vulnerable people into social enterprises.

Specific funding tools

Social Cooperative Enterprises have access to funding from the Social Economy Fund, the National Entrepreneurship and Development Fund, in accordance with case (c) of paragraph 1, Article 4 of Chapter A of Law 3912/2011 and may be subject to the provisions of Law 3908/2011 (article 5 par. 1 of Law 4430/2016). At the same time, they can be included in entrepreneurship support programs and in the Labor Force Employment Organization programs to support employment (Article 5 (2), Law 4430/2016).

⁴⁹ America for Bulgaria Foundation (ABF), <https://www.us4bg.org/who-we-are/our-mission/>

Exploitation of public movable and immovable property

The Local Authorities, the Public and Private Law Entities - General Government entities may grant, by decision of their managing body, the use of their movable and immovable property in Social Cooperatives Enterprises for the promotion of collective and social benefit activities (Article 5 paragraph 3 of Law 4430/2016)⁵⁰, as well as to sign contracts with the Cooperatives for the implementation of projects and other programmes of social benefit.

Public Works Contracts

The Social Cooperative Enterprises may conclude Public Work Contracts for the study and execution of projects and programmes of social benefit that refer to the constitutional purposes with public sector bodies.

Tax incentives

- No favorable income tax system is provided for Social Cooperative Enterprises profits. In particular, par. 3 of article 10, Law 4019/2011, which provided a favorable income tax system for profits of Social Cooperative Enterprises, not only was not applied but was abolished by par. 2 of Article 10, Law 4110/2013.
- Gross income from paid employment and pensions is considered to be up to 35% of earnings before taxes, paid by Social Cooperative Enterprises to their employees (Article 72, Law 4430/2016).
- In determining the profit from business activity of Social Cooperative Enterprises, 35% of profits before taxes is not included, if paid to their employees (Article 72, Law 4430/2016).
- Social Cooperative Enterprises are required to pay an annual business fee, which is set at five hundred euros (par.1 of Article 73, Law 4430/2016). Social Cooperative Enterprises are not subject to the payment of the fee, provided that have not elapsed five years, since their business activity commencement (par. 2 of Article 73, Law 4430/2016).

Access to public procurement

The existing institutional framework provides for a complex regulation for access to public procurement by social entrepreneurship bodies, included in Law 4412/2016 "Public Works, Public Supply and Public Services Contracts (Adaptation to Directives 2014/24/EU and 2014/25/EU)"⁵¹.

In particular, Article 20 provides that contracting authorities may only grant the right to participate in public procurement procedures to:

- Protected Productive Laboratories** under Article 17 of Law 2646/1998.
- Social Cooperatives of Limited Liability** under Article 12 of Law 2716/1999.
- Social Cooperative Enterprises of Integration** of the case a' of Article 2 par. 2 of Law 4019/2011.

⁵⁰ The criteria and the transparent procedure for using the movable or immovable property of legal persons shall be regulated by joint decision of the Ministers for Labor, Social Security and Social Solidarity, Finance and the competent Minister occasionally. The aforementioned decision determines the duration of property use, the obligations of the body to which the property use is granted, as well as any other relevant matter. Formation, maintenance, operation, issuing of town planning or other licenses shall be borne by the body to whom the property use is granted.

⁵¹ The Law refers to: (a) procurement procedures falling within the scope of Book I (Articles 2 to 221); (b) planning and contracting procedures falling within the scope of Book II (Articles 2 and 222 to 338); (c) Governance by contracting authorities and bodies, falling within the scope of Book III (Articles 339 to 344); and (d) conclusion of contracts falling within the scope of Book IV (Articles 345-374). The provisions of the Law shall apply, subject to paragraphs 3 to 7, to all contracts in cases a' and b', irrespective of their type and estimated value, unless otherwise specified in their individual provisions.

BIBLIOGRAPHY

Dulevski L. (2013): *Analysis of Social Enterprises and Social Entrepreneurship*, Economic and Social Council, Sofia, <http://www.esc.bg/documents/category/3#>.

Ilieva - Koleva D. and Dobрева J. (2015): *Social Entrepreneurship as a form of social responsibility in Bulgaria*, *Mega Trends*, Vol. 12 (2), p. 123-136

Marinova, Tsvetelina. (2018). *Social Enterprises in Bulgaria: historical and institutional perspective 2018*. New Bulgarian University. New Bulgarian University, Department of Economics.

Terziev V., Bencheva N., Arabska E., Stoeva T., Tepavicharova M. and Nichev N. (2016): *Implications on Social Entrepreneurship Development in Bulgaria*, Ninth International Scientific Conference, Durres, 17-19.6.2016, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3157997>

MAIN WEB SITES

Ministry of Finance. 2019. National Revenue Agency. [ONLINE] Available at: <https://www.minfin.bg/en/573>

EUROPEAN INVESTMENT FUND. 2019. The Social Impact Accelerator (SIA). [ONLINE] Available at: http://www.eif.europa.eu/what_we_do/equity/sia/index.htm

Operational Programme Human Resource Development 2014-2020. 2019. [ONLINE] Available at: <https://esf.bg/>

European Commission, Employment, Social Affairs & Inclusion, European Social Fund. 2019. European social fund. [ONLINE] Available at: <http://ec.europa.eu/esf/home.jsp?langId=en>.

European Commission. 2019. European Globalisation Adjustment Fund (EGF). 2019. [ONLINE] Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=326>.

European Commission. 2019. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. 2019. [ONLINE] Available at: https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_en.

Bulgarian Center for Nonprofit Law. 2019. [ONLINE] Available at: <http://bcnl.org/trainings/kandidatstvay-v-programata-predpriemachestvo-za-nestopanski-organizatsii-20192020.html>

National Cooperative "Evrostart". 2019. [ONLINE] Available at: <http://www.evrostart.org/bg/about>

Reach for Change – Bulgaria. 2019. [ONLINE] Available at: <http://bulgaria.reachforchange.org/bg/>

Rinker Youth Challenge – Bulgaria. 2019. [ONLINE] Available at: <https://www.rinkercenter.org/bg/accelerators/rinker-youth-challenge.html>

Trust for Social Achievement. 2019. [ONLINE] Available at: <https://socialachievement.org/en/>

America for Bulgaria Foundation (ABF). 2019. [ONLINE] Available at: <https://www.us4bg.org/who-we-are/our-mission/>

KEY LEGAL SOURCES IN BULGARIA

Cooperatives Act (1999), <http://dv.parliament.bg>

Non-profit Legal Entities Act (2001), <http://www.bcnl.org/en/articles/866-law-on-nonprofit-legal-entities.html>

Law for Integration of People with Disabilities (2004), http://adapt.it/adapt-indice-a-z/wp-content/uploads/2014/11/DISABILITIES_2005.pdf

Social and Solidarity-based Enterprises Act (2018), http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2018-11/Social_and_Solidarity_based_Enterprises.pdf

Public Procurement Law (2016),

National Social Economy Concept (2011), Ministry of Labour and Social Policy,
http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2013-06//NATIONAL_SOCIAL_ECONOMY_CONCEPT.pdf

National Youth Strategy 2012-2020,
http://mpes.government.bg/Documents/Documents/Strategii/strategy_youth_2012-2020.pdf

Adopting a social economy action plan for the period, Republic of Bulgaria Council of Ministers (2018), <http://seconomy.mlsp.government.bg/upload/docs/2018-03/18RH151prEN.pdf>

KEY LEGAL SOURCES IN GREECE

Law 4430/2016. (2016). Social and Solidarity Economy and development of its bodies. Government Gazette A' 205 / 31-10-2016. Ministry of Labor, Social Security and Social Solidarity.

Law 4110/2013. (2013). Adjustments to income tax and to issues of the Ministry of Finance and other provisions. Government Gazette A 17 / 23.01.2013. Ministry of Finance.

Law 4019/2011. (2011). Social Economy and Social Entrepreneurship and other provisions. Government Gazette 216 / A / 30-9-2011. Ministry of Labor, Social Security and Social Solidarity.

